

อาสาฬหปุรณม
ปฐมบทแห่งอริยสังขาร

จารุณใน ภาท

อาสาฬหบูชา

ปฐมบทแห่งอริยสัจธรรม

วารสารในภิกขุ

อาสาฬหปุรณมี

ปฐมบทแห่งอริยสัจธรรม

จารุวณฺโณ ภิกขุ

จัดพิมพ์โดย

วัดป่านาโลกยัง

บ้านหนองดินดำ ตำบลหนองสามสี

อำเภอเสนางคนิคม

จังหวัดอำนาจเจริญ ๓๗๒๙๐

พิมพ์ที่

พิมพ์ที่ บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด

๔๕/๑๓ ตำบลบางขนุน อำเภอบางกรวย

จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๓๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๘๗๙ ๙๑๕๔

คำนำ

หัวใจของธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง เป็นปฐมบทในวันอาสาฬหบูชา คือ มัชฌิมาปฏิปทา ทางดำเนินสายกลาง เพื่อให้เกิดสัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นที่ตรงกับความเป็นจริง ที่จะทำให้เกิดถอนออกจากความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เรียกว่า ทุกข์ หรือ ชันธ ๕ โดยการทำปรีวัฏฐิ ๓ อาการ ๑๒ (กิจ ๓ ในอริยสัจ ๔) คือ การกำหนดรู้ ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง และทำมรรคให้เกิดขึ้น จนวางจากทุกข์ได้ เมื่อวางทุกข์ได้ ก็จะไม่เป็นผู้รับผลของความทุกข์อีก

หนังสือเล่มนี้ ถอดความจากพระธรรมเทศनावันอาสาฬหบูชา ที่พระอาจารย์ จารุวณฺโณ ภิกขุ (พระอาจารย์ต้น) ได้แสดงเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีพุทธศักราช ๒๕๖๗ ตรงกับวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ณ ที่พักสงฆ์ป่านาโสกยังตำบลหนองสามสี อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ และจากปัจฉิมนิเทศที่พระอาจารย์ได้ชุม (zoom) จากที่พัก

(ข)

สงฆ์ป่านาโสกยัง ไปยังศูนย์วิปัสสนาอุทกสมาคมนิกายเถรวาทแห่งประเทศไทย เขมรังสี (ศูนย์ ๔) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในหลักสูตร อริยสัจเพื่อการปฏิบัติภาวนา เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๖๗

สาระของพระธรรมเทศนาทั้งสองครั้งมีความสอดคล้องกัน โดยอริยสัจธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวันอาสาฬหบูชา ได้รับการขยายความโดยพระอาจารย์อย่างชัดเจน แม้ว่าธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้และบอกสอนจะเข้าใจยาก และเราพากันสวดสาธยาย ทรงจำไว้ แต่พระอาจารย์ได้น้อมนำไปปฏิบัติจนเกิดผล แล้ววิเคราะห์วิจัย จากการปฏิบัติและสอนศิษย์ เพื่อทำให้ง่าย โดยเน้นความสำคัญของ ปริวัฏฏ์ ๓ อากาโร ๑๒ เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ จึงได้ขออนุญาตพระอาจารย์ถอดความนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือชื่อว่า “อาสาฬหปุรณมี ปฐมบทแห่งอริยสัจธรรม” เล่มนี้

ขอน้อมกราบระลึกถึงคุณูปการของพระอาจารย์ที่มีต่อเหล่าศิษย์และสรรพชีวิตโดยไม่มีประมาณ การได้รับโอกาสให้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธะ และการกล่อมเกลียดด้วยความแยบคาย เมตตา และอดทน ของพระอาจารย์ นับเป็นคุณที่ศิษย์จักทดแทนได้ไม่หมดสิ้น วิธีทางดำเนิน

(ค)

ที่มุ่งมั่นและแน่วแน่ของพระอาจารย์ จักเป็นแบบอย่างให้ศิษย์
ดำเนินตาม เพื่อกระทำประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน
ให้ถึงพร้อม ตามแบบอย่างอันงดงามโดยไม่ย่อท้อ จนกว่า
จะพ้นภัยในสังสารวัฏฏ์ได้ในที่สุด

คณะทำงานหนังสือ

“อาศัพทปूरณมี ปฐุมบทแห่งอริยสัจธรรม”

กรกฎาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

อาศัพทปूरณมี ปฐุมบทแห่งอริยสัจธรรม	๑
ปฐุมบทแห่งอริยสัจธรรม	๑
บัวสี่เหล่า	๔
ทางสายกลางคืออะไร	๑๑
อริยสัจ ๔	๒๓
ความสำคัญของรัตนตรัยอันประเสริฐ	๓๑
ทัศนะแห่งความจริงและเมตตาธรรม	๓๖
ทางสายกลาง	๓๙
อาศัพทบุขาแสดงสัจจะให้มีวลมนุษยชาติได้รับรู้	๔๑
เส้นทางอริยมรรคเริ่มต้นที่พระรัตนตรัย	๔๖
ปุจฉา - วิสัชนา	๕๐
ปรีวัฏฏ์ ๓ อาการ ๑๒	๗๑
การกำหนดรอบรู้ในรูป	๗๓
การกำหนดรอบรู้ในเวทนา	๗๖
การกำหนดรอบรู้ในสัญญา	๘๐
การกำหนดรอบรู้ในสังขาร	๘๔
การกำหนดรอบรู้ในทุกข์	๘๕
การกำหนดรอบรู้ในสมุทัย นิโรธ มรรค	๙๑

อาสาฬหปุรณมี ปฐมบทแห่งอริยสังขธรรม

“ข้าพเจ้า ขอนมัสการนอบน้อม พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสังฆเจ้า พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ พระมหากุณาธิคุณ เพื่อปฏิบัติเป็นบูชาคุณพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขอให้ข้าพเจ้า มีน้ำใจสงบ ระวัง ตั้งมั่น เป็นสมาธิภาวนา มีสติปัญญา เฉลียวฉลาด รู้แจ้งแทงตลอดในธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกประการด้วย เทอญ”

ขอให้พวกเรานั่งอยู่ในท่าที่สบาย รับฟังการอธิบาย ธรรมะ เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาและบุญกุศลขึ้นภายในจิตใจของเราเอง

การทำสมาธิภาวนาไม่ใช่การนั่งเท่านั้น แต่หมายถึง การตั้งมั่นอยู่กับการเจริญความเห็นที่ถูกต้อง ภาวนา หมายถึง การเจริญอริยมรรค สมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่น ซึ่งคำว่า ทำจิตให้เป็นสมาธิภาวนา คือ มีจิตตั้งมั่นที่จะเจริญอริยมรรค ให้เกิดขึ้น ซึ่งก็คือ สัมมาทิฏฐิมรรค

สัมมาทิฏฐิมรรค คือ ความเห็นที่ตรงกับความจริง ความเห็นที่ตรงกับความจริง แสดงว่ามีความจริงให้ถูกเห็น ผู้เห็น คือ ผู้กำหนดรู้ในการที่จะเห็น ฉะนั้น สิ่งที่จะก่อให้เกิดสัมมาทิฏฐิเป็นองค์ของภาวนา จะต้องมีความเห็นที่ถูกต้องตามหลักแห่งความจริง จึงจะเป็นสัมมาทิฏฐิตามหลักการของพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น ความเห็นที่ตรงกับความเป็นจริง จะทำให้จิตของเราเกิดความรู้ตามความเป็นจริง ความรู้ที่เกิดขึ้นบนจิตใจ จะทำให้จิตถอนความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เรียกว่า ทุกข์ เนื่องจากว่ากายหรือขันธ ๕ นี้ได้ชื่อว่า เป็นทุกข์ การยึดขันธ ๕ หรือยึดกาย ก็เท่ากับยึดความทุกข์ ไปเป็นผู้เสวยผล เมื่อเรากำหนดรู้ เราก็จะวางความทุกข์เหล่านั้น ไม่ยึดมั่นถือมั่นในตัวทุกข์ คือ ตัวธาตุ ตัวขันธ

เมื่อวางทุกข์ได้ แม้ขันธ ๕ จะทุกข์อยู่ก็ไม่มีผู้รับผลของความทุกข์ หลักการของการภาวนาจึงสอนให้เรามองเห็นทุกข์เพื่อกำหนดรู้ทุกข์ การกำหนดรู้ทุกข์ก็เพื่อละสมุทัย คือ ตัณหา พวกเราเคยศึกษาหลักการมาแล้ว จะสามารถเข้าใจได้ว่า สมุทัย ที่เรียกว่า ตัณหา เป็นสิ่งที่ควรละ คือ การกำหนดรู้ทุกข์ ทำให้เกิดการละตัณหาไปในตัว

ฉะนั้น การละตัณหา จึงไม่ใช่ละที่ตัวตัณหา แต่คือการกำหนดรู้ความทุกข์ที่กำลังเกิดอยู่ เป็นอยู่ ความทุกข์มี ๒ ด้าน คือ ทางกาย กับทางใจ สองสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ต้องกำหนดรู้ เพื่อให้สัมมาทิฐิทำหน้าที่ในการเห็น และเมื่อใดก็ตามที่เราตั้งมั่นในการเห็นสิ่งที่เรียกว่า ทุกข์ ที่ปรากฏอยู่นั้น ก็คือสมภาวิภาวนาที่จะละสมุทัย คือ ตัณหาไปในตัว

สมุทัยที่ถูกละ เป็นนิโรธไปในตัว คือ การดับไปของตัณหา เรียกว่า นิโรธ เมื่อทุกข์ถูกกำหนดรู้ สมุทัยถูกละ นิโรธปรากฏ คือ การดับไปของตัณหาปรากฏ ก็เกิดเป็นมรรคขึ้น เรียกว่า สัมมาทิฐิมรรค ได้ทำหน้าที่ในการรู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง และทำมรรคให้เกิดขึ้น แล้วก็รู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง และทำมรรคให้เกิดขึ้น สิ่งนี้คือสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงเลือกที่จะใช้เป็นปฐมธรรม

ปฐมธรรม คือ การแสดงธรรมครั้งแรก ซึ่งการแสดงธรรมครั้งแรก ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงแสดง พระองค์ทรงปริวิตกว่า จะสอนดีหรือไม่สอนดี บทบาลีใช้คำว่า ปริวิตกุกัม คือ ปริวิตก ทรงวิตกขึ้นมาว่าธรรมที่พระองค์ตรัสรู้เป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก เห็นได้ยาก เข้าใจได้ยาก รู้ตามได้ยาก เป็นของละเอียด เป็นอณู คือ เล็กยิ่ง ทวนกระแสต่อจิต

ที่มีต้นหาอยู่ จิตที่มีต้นหาอยู่จะสวนทางกันกับธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสสอนเป็นสัจจะที่จะแก้ไขต้นหาโดยตรง พระองค์จึงทรงท้อพระทัยที่จะแสดงธรรมในคราวครั้งแรก

ฉะนั้น การแสดงธรรมไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสอน หรือ อธิบายบทธรรมขึ้นมาบนโลกมนุษย์นี้ พระพุทธองค์ทรงคิด แล้วคิดอีกว่า มนุษย์ทั้งหลายจะสามารถรู้และเข้าใจธรรมอันละเอียด ลึกซึ้ง ประณีตอย่างนี้ได้อย่างไร

บัวสี่เหล่า

เมื่อพระองค์ได้ทรงพิจารณาดอกบัวว่ามี ๔ เหล่า ดอกบัวเหล่าที่ ๑ อุกฤษฏัตถุญญ คือ ดอกบัวที่สามารถอยู่พ้นเหนือน้ำ จะบานเมื่อถูกแสงแดด ก็เปรียบประดุจบุคคลผู้มีปัญญา มีกิเลสน้อย เมื่อฟังธรรมแล้วก็สามารถบรรลุธรรมได้ พอมืออยู่บนโลกมนุษย์นี้

ดอกบัวเหล่าที่ ๒ วิปจิตถุญญ คือ ดอกบัวที่อยู่ปรี่มน้ำ ผ่านวันคืนอีกสักวันหรือสองวัน โผล่พ้นน้ำได้เมื่อไหร่ ก็สามารถบานรับแสงแดดได้ ประดุจตั้งบุคคลที่มีปัญญาอยู่บ้าง อาจจะต้องอาศัยการฟัง การศึกษา การเรียนรู้ ไตร่ตรอง วัน

สองวัน หรือหลายวัน ก็สามารถที่จะรู้ และเข้าใจเนื้อความแห่งธรรม แล้วบรรลุธรรมได้

ดอกบัวเหล่าที่ ๓ เนยยะ คือ ดอกบัวกลางน้ำ พระองค์ทรงพิจารณาว่า บัวที่อยู่กลางน้ำ ต้องอาศัยวันเวลา ที่จะต้องมากกว่าเหล่าที่ ๑ กับเหล่าที่ ๒ เรียกว่า เนยยะ ผ่านวัน ผ่านคืน ผ่านเดือน ผ่านปีไป ๑ ปี ๒ ปี ๓ ปี สูงสุด ๗ ปี สำหรับกลุ่มเนยยะ บัวกลางน้ำไม่เกิน ๗ ปี หากปฏิบัติตามหลักการที่พระองค์ตรัสสอนในหลักสังขธรรมนี้ จะต้องบรรลุถึงธรรมอันเป็นที่สิ้นอาสวกิเลส คือ เข้าถึงอภิปุณฺณได้ ถ้าไม่ถึงความเป็นอรหัตต์ จะบรรลุถึงอนาคามี นั่นคือสิ่งที่พระองค์ตรัสไว้ ไม่ต่ำกว่านั้น หากปฏิบัติตาม เนยยะไม่เกิน ๗ ปี

ดอกบัวเหล่าที่ ๔ ปทปรมะ พระองค์ทรงไม่คิดจะสอนพระองค์จึงปรารภบุคคลที่เปรียบประดุจดั่งบัว ๓ เหล่าว่าเป็นที่ตั้งแห่งการรองรับพระธรรมเทศนาที่พระพุทธองค์จะทรงแสดง เป็นพระธรรมเทศนาที่ละเอียดลึกซึ้ง ประณีตเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก ทวนกระแสต่อต้นหาในจิตใจของคน และเป็นอณู เป็นของเล็กยิ่ง เหมาะแก่บุคคล ๓ เหล่านี้

บุคคล ๓ เหล่านี้ พระองค์ตรัสเรียกว่าเป็นบุคคลผู้มีจักขุ คือ มีตา หมายถึง สามารถเห็นเหตุและผลในหลักธรรม

ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงได้ ไม่ปฏิเสธ แต่ถ้าคนไม่มีตา เอา สีแดง เอาสีดำ เอาสีขาว เอาสีเหลือง มาให้ดู ก็ดูไม่ออกว่าเป็นสีอะไร บอกว่าเป็นสีนี้ก็ดูไม่ออก ดูอย่างไรก็ดูไม่ออก เพราะไม่มีตา

ฉะนั้น พระสังฆกรรมที่พระองค์ตรัสสอนไม่ว่าจะเป็นธรรมบทใดก็ตาม มีไว้สำหรับบุคคลผู้มีตา จักษุ คือ ตา ตานั้นคือ ตาปัญญา ปัญญามาก ปัญญาปานกลาง ปัญญาน้อย แต่ก็ชื่อว่าเป็นปัญญา มีคุณค่าเหมือนกัน สามารถทำประโยชน์ได้เหมือนกัน แต่ถ้าไม่มีปัญญาเลย ทำประโยชน์ไม่ได้คือไม่มีตา

ฉะนั้น พระพุทธองค์ทรงตระหนักรู้ว่า ธรรมที่พระองค์แสดงเหมาะกับบุคคล ๓ เหล่า นั้นหมายถึงว่า เหล่าที่ ๔ ไม่เข้าใจก็ไม่ใช่ เพราะเหล่าที่ ๔ เป็นกลุ่มที่พระองค์ไม่ทรงปรารถนาในการที่จะบอกสอนธรรมะกับเขาเหล่านั้น

พระอาจารย์เคยเทียบตัวเองเหมือนกัน จะเปรียบเป็นเหล่าที่ ๑ ก็ไม่ใช่ เพราะอะไร เพราะสมัยนั้นฟังธรรมะของพระพุทธเจ้าหลายครั้งแล้วก็ยังไม่เห็นรู้เรื่องอะไรเลย เหล่าที่ ๒ ก็ไม่ใช่ ผ่านวัน ผ่านคืน ผ่านเดือน ผ่านปี เรียนธรรมะของพระพุทธองค์อยู่ ๖ ปี เรียนนักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก มหาเปรียญ ก็เรียนอยู่ ๖ ปี ไม่เห็นรู้เรื่องอะไร

เลย สงสัยจะเป็นเนยยะ บัวกลางน้ำหรือเปล่า จึงมาฝึกปฏิบัติ ก็ยังไม่เข้าใจ หนึ่งพรรษา สองพรรษา ก็ยังไม่เข้าใจ สงสัยเรา เป็นปทปรมะ บัวใต้น้ำแน่นอน คงจะไม่สามารถรู้ธรรมได้ใน ชาตินี้ ในสมัยนั้นคิดอย่างนั้น

ขณะที่คิดอย่างนั้นก็ปลงใจเลย ไม่ต้องปฏิบัติธรรมแล้ว อยู่ในวัด ผ่านวัน ผ่านคืน ผ่านเดือน ผ่านปีไป พอให้ถึง เวลาลาสิกขา แล้วก็ไปลาสิกขา แต่ในขณะที่คิดอย่างนั้นก็ มีบทบาทลึกลับเกิดขึ้นว่า “ปทปรมะ” บัวใต้น้ำ นี่แหละ เนื่องจาก พระอาจารย์มีนิสัยชอบวิเคราะห์ จึงนำศัพท์ ๒ ศัพท์นี้ มาวิเคราะห์ ปท แปลว่า บทหรือทฤษฎี ปรมะ แปลว่า อย่างยิ่ง แปลรวมความว่า ผู้มีบทเป็นอย่างยิ่ง

อุคฆมิตัญญุ แปลว่า ผู้มีปัญญารู้แจ้งได้ทันที แบบ ฉับพลัน ทันทีทันใด เหมือนกับบัวพื้หน้า คือ เหล่าที่ ๑

วิปจิตัญญุ คือ บัวเหล่าที่ ๒ ที่รอใฝ่พื้หน้าแล้วบานในวัน รุ่งขึ้น ซึ่งสามารถรู้ได้ใน ๒ วัน หรือ ๓ วัน ในภายหลังบรรลु ธรรมได้

เนยยะ คือ บัวเหล่าที่ ๓ ที่ต้องอาศัยการแนะนำ พร่ำสอน ต้องอาศัยวินัย ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ สัจจะ หรืออะไร

หลาย ๆ อย่าง ดึงรอบให้ทำ จึงสามารถบรรลุธรรมได้ในเวลาไม่เกิน ๗ ปี

ปทปรมะ คือ บัวเหล่าที่ ๔ ที่บอกว่าปิดกัน ไม่สามารถที่จะรู้ธรรมะได้ แต่พระอาจารย์ก็มาไตร่ตรองว่า ปทปรมะ แปลว่า ผู้มีบทอย่างยิ่ง บัวทุกดอกจะไหล่พื้นน้ำก็มาจากในตมเสมอ ไม่ใช่จู่ ๆ เกิดขึ้นมาจะอยู่เหนือผิวน้ำได้เลย หรือเกิดขึ้นมาอยู่กลางน้ำเลย ไม่ใช่ แต่ต้องออกมาจากโคลนตมก่อนเสมอ ฉะนั้น คำว่า ปทปรมะ แปลว่า ผู้มีบทเป็นอย่างยิ่ง

จำพวกที่ ๑ เขาฟังธรรมบทสองบทเขาบรรลุ จำพวกที่ ๒ ฟัง ๔-๕ บท หรือ ๑๐ บทแล้วบรรลุ จำพวกที่ ๓ ต้องพากเพียร อุตสาหะบากบั่น พยายามฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ช่มจิตช่มใจอยู่เรื่อย ๆ ในการปฏิบัติ พิจารณาแล้วพิจารณาอีก ซ้ำแล้วซ้ำอีก ก็บรรลุได้ จำพวกที่ ๔ ปทปรมะ ต้องมากกว่าจำพวกที่ ๓ ผู้มีบทอย่างยิ่ง ยิ่งกว่าจำพวกที่ ๓ นั้นอีก บัวที่อยู่ใต้ตมก็จะค่อย ๆ ไหล่ออกมาจากโคลนตม พอไหล่ออกมาจากโคลนตมแล้วไม่หยุดความพากเพียรก็จะอยู่กลางน้ำได้ พออยู่กลางน้ำได้ก็พากเพียรต่อไปอีก ก็ไปอยู่ใต้ผิวน้ำได้ รอไหล่พื้นน้ำในวันรุ่งขึ้น แล้วก็เบิกบานรับแสงแดด

ปทปรมะ ผู้มีบทเป็นอย่างยิ่ง แสดงว่าเราต้องยิ่งกว่า

คนอื่น ถ้าปรารถนาจะเข้าไปสู่การรู้ในธรรม เมื่อพิจารณาได้แล้วก็ตั้งความเพียรอย่างเดี๋ยวเลย สมัยนั้นตั้งความเพียรหนักมาก นอนวันละ ๑ ชั่วโมง ฉันทอาหารวันละ ๕ คำ บางทีงดฉันอาหาร ๕ วันบ้าง ๗ วันบ้าง วันพระ ๘ คำ ๑๕ คำ ก็ตั้งสัจจะอธิษฐานไม่นอน (ถือเนสัชชิก) นั่นคือสัจจะ บางทีต้องเอาสัจจะมาขนาบเพื่อฝึกตนเอง เพื่อยากจะออกจากโคลนตมแล้วมาเป็นบัวกลางน้ำ แล้วไปอยู่ใต้ผิวน้ำ แล้วรอไหลพ่นน้ำจะไหลพ่นเมื่อไหร่ เราคาดการณ์ไม่ได้ ความเติบโตของจิตจะค่อยๆ เติบโตไปจากการฝึกฝนและการปฏิบัติของเราเอง

แม้จะเป็น ปทปรมะ ถ้าหากมีความเพียรก็สามารถที่จะไหลพ่นน้ำได้ในวันใดวันหนึ่งเหมือนกัน ถ้าไม่ได้ในชาตินี้ ก็ได้ชาติหน้า ถ้าไม่ได้ชาติหน้า ก็ชาติต่อไป ถ้าไม่ชาติต่อไป ก็ชาติต่อๆ ไป ถ้าต่อไปไม่ได้ก็ต่อๆ ไปอีก มีให้ต่ออยู่ ต้องไม่หยุดความเพียร ต้องหมั่นที่จะปรารถนาหรือทำอยู่เสมอ ไม่อย่างนั้นเราก็จะออกจากวงจรแห่งวัฏจักร หรือความทุกข์ที่ครอบงำจิตใจเราอยู่ไม่ได้ โคลนตม คือ อวิชชาที่กลบอยู่ในจิตเรากดเราไม่ให้ไหลพ่นออกมาจากโคลนตม

ฉะนั้น ปทปรมะ คือ ผู้มีบทย่างยิ่ง ถ้าจะทำความเพียรต้องยิ่งกว่าคนอื่น คนอื่นเขาทำความเพียรไป เพียรปฏิบัติ

เพียรระลึกถึงพระรัตนตรัย เพียรท่องธาดุฯ พิจารณาร่างกาย ๖ ชั้นตอน แล้วมาเล่าให้ฟัง เราชะลึกถึงพระรัตนตรัยก็จะไปไม่รอดอยู่แล้ว คนอื่นเล่าไปถึง ๖ ชั้นตอนโน่น หรือไปถึง จับลงชั้นที่ ๕ อริยสัจ ๔ แล้ว เรายังไปไม่ถึงไหน ถ้าจะมาเร่งตัวเอง ใช้ความอยากจะทำให้ทันคนอื่น ก็ไปไม่รอดเหมือนกัน อย่าเอาคนอื่นมาเทียบ คนอื่นเขาไปได้ดี ก็อนุโมทนากับเขา แต่เราอยู่ในระดับที่เราเป็น ก็ปฏิบัติตามที่เราเป็น

พระรัตนตรัยยังไม่แนบกับจิต ก็เอาให้ได้แนบติดกับจิต พุทโธ เม นาโถ ให้หยั่งลงไปสู่ความรู้สึก การรับรู้ทางจิต จิต มีความรู้สึกอยู่ ทำไมจะไม่มีความรู้สึก พุทโธ เม นาโถ หยั่งลงไปให้ได้ ปักจิตปักใจลงไปให้ได้ ธัมโม เม นาโถ ปักจิตลงไป ในภาษาในคำพูด สังโฆ เม นาโถ ปักลงไป ในความรู้สึกข้างใน เพราะจิตเป็นตัวสะสมอารมณ์ เป็นตัวเก็บกักอารมณ์ เมื่อจิตสะสมอารมณ์ เก็บกักอารมณ์ ก็ใส่สิ่งที่ดี ๆ ลงไป ทั้งอารมณ์ดีและไม่ดี มันเก็บหมดเลย เราจะเห็นได้จากการที่แต่ละวัน เรื่องราวของจิตที่ถูกถ่ายเทออกมา คือเรื่องที่เรารับรู้รับทราบ และทำมาทั้งนั้น มันถ่ายเทออกมาให้เราได้รับรู้ รับทราบ ได้เห็น แต่เราไม่ต้องการให้มันถ่ายเทออกมา เพราะเรา ปกป้องจิตและหวังจิต นั่นคือการปฏิบัติผิด

ทางสายกลางคืออะไร

หลักการของพระพุทธองค์จึงสอนให้เราได้เข้าใจว่า เราควรจะปฏิบัติอย่างไรต่อเรื่องราวความทุกข์ กิเลส ตัณหา ที่เกิดขึ้นอยู่บนจิตใจของเรา ฉะนั้น การแสดงปฐมธรรมของพระพุทธองค์จึงมีคุณค่ามากต่อโลกใบนี้ นั่นคือการแสดงหลักสัจจะ ที่กระเทือนต่อโลกธาตุ กระเทือนต่อการรับรู้ของผู้คน เพราะผู้คนไม่เคยรับรู้ความจริงบนจิตใจของเขาเลย แล้วการที่พระองค์ทรงแสดงธรรมที่เรียกว่า ปฐมธรรม ทำให้จิตของอัญญาโกณฑัญญะ หลุดพ้นออกจากอำนาจของอวิชชา ฟังธรรมครั้งที่ ๒ คือ อนัตตลักขณสูตร พ้นออกจากอวิชชา พ้นออกจากขันธ ๕ ไม่เป็นผู้รับวิบากทางด้านขันธ ขันธเป็นผู้รับวิบากของขันธเอง แต่ไม่มีผู้รับวิบากในขันธ ๕ ที่เป็นขันธ ๕ ก็แก่เจ็บตายไปตามธรรมดาของมัน ก็ไม่เป็นไร ให้ความร่วมมือกับมัน ตายก็ตาย ทุกชีวิตต้องตายอยู่แล้ว ไม่อยากตายก็ต้องตาย เป็นเรื่องธรรมดาของขันธที่ต้องเป็นอย่างนั้น ผู้พ้นแล้วจะไม่มีใครความหวาดหวั่นต่อความทุกข์ ความเจ็บ ความเหนื่อยยาก ความลำบากต่อ กายสังขาร เพราะเป็นความจริงที่จะต้องเป็นอย่างนั้น เมื่อได้รู้แจ้งความจริงแล้วว่า สิ่งนี้คือทุกข์ เป็นอื่นไปไม่ได้ หวังจะเอา สุขจากกายนี้ เอาได้จริงหรือ

ตั้งแต่วันเกิดจนถึงวันนี้ เราได้รับความสุขมาเท่าไร แล้วมันอยู่กับเรากี่อย่าง ก็เรื่อง มันเคยอยู่กับเราจริงๆ ไหม แต่ทุกข์ต่างหากอยู่กับเราจริงๆ ไม่อยากให้เกิด มันยังเกิดเลย และพร้อมที่จะเกิดได้ทุกที่ ไซ้ใหม่ นี่แหละคือสิ่งที่เราจะต้อง มาทำความเข้าใจว่า จะมาหวังเอาสุขกับกายสังขารนี้ อย่าไปหวังเอาเลย ไม่มีทางได้หรอก คึนความสุขไว้กับโลก ใครอยากจะได้ก็ไปเอาเถิด ไม่มีใครได้สักคนหรอก ตายทิ้งกันไปเฉยๆ รอวันตายกันทั้งหมด

มีแต่ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้นบนขันธ์ ๕ นี้ คนมีความทุกข์จึง วิตงหาสุข ถ้าไม่มีความทุกข์ก็ไม่วิตงหาสุขหรอก มันมีความทุกข์ อยู่ในขันธ์ อยู่ในชีวิต อยู่ในกาย อยู่ในใจ จึงวิตงหาเอาความสุข มากลบ มาแก้ มาบรรเทา มาทำให้คลายทุกข์ไป แล้วผูกติดอยู่กับความสุขอันนั้น ซึ่งความสุขก็ไม่สามารถอยู่ให้เรายึดเกาะ ได้อย่างมั่นคง แต่เราก็พยายามจะยึดเกาะอยู่กับมัน ทั้งๆ ที่ มันดับไปอยู่ต่อหน้าต่อตาเรา แต่เราก็สร้างความอยากเพื่อที่จะให้ได้รับการตอบสนองแบบนั้นอีก

เราไม่เคยเหน็ดเหนื่อยที่จะสร้างความอยากเพื่อให้ได้ ความสุขมา แต่เราเหนื่อยหน่ายกับความทุกข์ที่เกิดขึ้น เพราะอะไร เพราะเมื่อใดก็ตาม ที่เรายึดสุขอยู่ ทุกข์ก็จะเป็นผล

ตามมา ประจวบตั้งเหรียญ ๒ ด้าน หยิบด้านไหนก็ได้ อีกด้านมาด้วย ยึดจับสุขอยู่ก็ได้ทุกข์มาพร้อม ถ้าคืนสุขทิ้งไปไม่เอา ทุกข์ก็เป็นอันสลัดออกได้เหมือนกัน เพราะมันอยู่ด้วยกัน แต่เราไม่เข้าใจ เราติดอยู่กับข้างใดข้างหนึ่ง เราจึงปฏิเสธอีกข้างหนึ่ง แต่ถ้าเราไม่ติดอยู่กับข้างใดข้างหนึ่ง จะเหลือแต่ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรดับ ก็กำหนดรู้ทุกข์ไป

ฉะนั้น ปฐมธรรมจึงชี้ทางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ทางดำเนินสายกลาง กลางอยู่ที่ไหน อยู่ที่ความเห็น ไม่ได้อยู่ที่ถูก-ไม่ถูก แล้วอยู่ตรงกลางระหว่างถูกหรือผิด อย่างนี้ไม่ใช่สุข ทุกข์แล้วอยู่ตรงกลาง อย่างนี้ไม่ใช่

การเห็นสิ่งที่เรียกว่าทุกข์ เห็นสิ่งที่เรียกว่าเหตุของทุกข์ เห็นสิ่งที่เรียกว่าความดับของทุกข์ เห็นสิ่งที่เรียกว่าข้อปฏิบัติที่เราจะปฏิบัติต่อความทุกข์เมื่อเกิดขึ้น จะปฏิบัติต่อเหตุของทุกข์เมื่อเกิดขึ้น จะปฏิบัติต่อการดับของทุกข์เมื่อเกิดขึ้น จะปฏิบัติอย่างไร ปฏิบัติต่อทุกข์ด้วยการกำหนดรู้...ต่อเหตุของทุกข์โดยการละ...ต่อการดับไปของทุกข์โดยการทำให้เห็นแจ้งว่า ดับไปอย่างไร นี่คือข้อปฏิบัติเรียกว่า มรรค

อันดับแรกเห็น (ทุกข์) อันดับที่ ๒ ปฏิบัติ อันดับที่ ๓ เห็นอริยสัจ อันดับที่ ๔ เห็น ๑ - ๒ - ๓ เห็นทุกข์เห็นที่ไหน ที่กายกับจิตเรานี่แหละ ไม่ได้เห็นที่อื่น ไม่ต้องไปเห็นที่คนอื่น เห็นที่ตัวเรา ทุกข์เกิดขึ้นกับเราแบบไปไหน อย่างไร เห็นมันให้ได้ ทุกข์เป็นสิ่งที่ต้องถูกเห็น นั่นคือ ทางสายกลาง หรือ มัชฌิมา-ปฏิบัติ เพราะความทุกข์เป็นของกลางประจำโลก ทุกคนที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้มีความทุกข์เท่าเทียมกันหมด บางคนบอกไม่เท่าฉันหรอก ฉันทุกข์กว่า ที่จริงเหมือนกัน จะมากหรือจะน้อย เวลาทุกข์เกิดขึ้น ไม่มีใครต้องการสักคน

ทุกข์น้อย ถ้าเกิดกับคนที่เขาอยู่สุขสบายก็กลายเป็นของมาก ทุกข์มากอยู่กับเรา เราก็รู้สึกว่ามันมาก คนที่ไม่เคยเห็นทุกข์ อย่างเช่น ชาวนาไปทำนา ดำนา เขาทุกข์ใหม่ เขาทุกข์ แต่ถ้าให้พวกเราที่ไม่เคยดำนาเลยไปดำนา เป็นอย่างไร ทุกข์มากกว่าชาวนาอีก เหมือนกัน คนที่เคยอยู่สุขสบายมา เราอาจจะมองเห็นภาพชีวิตของเขาว่าเขามีความสุข แต่ที่จริงแล้ว เขาก็มีความทุกข์อยู่เหมือนกัน และก็มีความทุกข์มากจากข้างในด้วย เป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์จะไม่มีมีความทุกข์ เพราะมนุษย์มีสมุทัย คือ เหตุให้เกิดทุกข์อยู่บนจิตใจของตัวเอง

ฉะนั้น ความทุกข์จึงเป็นของกลางประจำโลก ประจำ

จักรวาล ทุกคนมีความทุกข์เหมือนกันหมด เพราะทุกคนมีความทุกข์เท่าเทียมกันหมด พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้มีเมตตาต่อกัน ฉะนั้น การมองเห็นความทุกข์ของคนอื่นให้เหมือนกับความทุกข์ของเราเอง จะค่อยๆ สร้างเมตตาขึ้นมา อยู่ในจิตใจของเรา เพราะถ้าเราไม่มีเมตตา เราจะไม่สามารถสร้างศัตรูได้ทุกเมื่อ เพราะมีบุคคล มีเรื่องราว เหตุการณ์ อารมณ์ที่กระทบกับใจเรา แล้วส่งผลให้เรามีความทุกข์จากสิ่งนั้น เรื่องนั้น บุคคลนั้น ที่ส่งผลให้เรากระทบต่อสิ่งนั้น จนกลายเป็นปัญหา หรือกลายเป็นกระทำทุกข์หรือโทษต่อกัน จะทำให้เราขาดเมตตาต่อกัน ฉะนั้น เราไม่รู้เลยว่า เขาก็มีความทุกข์เหมือนกัน ที่คนๆ นั้นแสดงเรื่องราว คำพูด การกระทำ ที่กระทบต่อความรู้สึกของเรา แต่เราไม่ได้กลับมามองหรือเรียนรู้ความทุกข์ที่มีอยู่ในตัวเรา แล้วฝึกที่จะสร้างความเห็นถูกต้องต่อความทุกข์ที่ปรากฏอยู่บนจิตใจของเรา พร้อมกับ การกำหนดรู้มัน

การกำหนดรู้ความทุกข์ หรือเห็นความทุกข์ เป็นมรรคปฏิบัติ มรรคปฏิบัติ เรียกว่า ข้อปฏิบัติในเส้นทางแห่ง อริยมรรค นั้นหมายถึงว่า เมื่อความทุกข์เกิดอยู่บนจิตใจเรา เราก็ต้องไปดูที่จิตใจเรา ไปดูที่อื่นไม่ได้ เหตุของความทุกข์อยู่ในจิตใจเรา ให้ความรู้ว่ามีเวลาที่มีความทุกข์เกิดขึ้น ยังมีเหตุคือตัณหา

ทำหน้าที่เกิดร่วมอยู่กับความทุกข์นั้นหรือไม่ ถ้ามีก็กำหนดรู้
ต้นเหตุที่เกิดขึ้นด้วย

การกำหนดรู้ทุกข์ กำหนดรู้ต้นเหตุ จะทำให้ต้นเหตุ
ถูกรู้ แล้วความรู้จะควบคุมต้นเหตุไว้เอง ไม่จำเป็นต้องละ
ต้นเหตุ แต่เมื่อต้นเหตุถูกควบคุมไว้ด้วยความรู้มากเข้าๆ ๆ
ความรู้สามารถเพิ่มพูนกำลังมากขึ้นได้เรื่อยๆ หากยังกำหนด
รู้อยู่ เมื่อความรู้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ต้นเหตุจะถูกละเอง
โดยอัตโนมัติ ไม่ใช่เราเป็นผู้ละ แต่ความรู้นั้นจะเป็นผู้ละเอง
จิตจะรู้เท่าทันทุกข์ และจะละต้นเหตุไปในทุกๆ คราว ต้นเหตุ
จะไม่สร้างทุกข์ใหม่จากความทุกข์เดิมที่กำลังได้รับอยู่

การที่พระองค์ทรงสอนทางสายกลางว่าทางนี้จะทำ
ดวงตาให้เกิด เรียกว่า จักขุ อูทะปาติ ทำดวงตาให้เกิด
ญาณัง อูทะปาติ ทำความรู้ให้เกิด ญาณัง คือ ความรู้
ตามความเป็นจริงให้เกิด วิชชา อูทะปาติ ความรู้ในด้านสัจจะ
ให้เกิด อาโลโก อูทะปาติ ทำความแจ่มแจ้งให้เกิดบนจิตใจ
เรา แจ่มแจ้งกับความทุกข์ที่มีอยู่ว่าเป็นสัจจะจริง แจ่มแจ้งกับ
ต้นเหตุที่เกิดกับความทุกข์ก็เป็นความจริงว่า ต้นเหตุเกิดขึ้น
ก็ก่อให้เกิดความทุกข์ใหม่จากความทุกข์เดิมที่มีอยู่นั้น ก็เป็น
สัจจะอย่างหนึ่ง แจ่มแจ้งว่าต้นเหตุเป็นสิ่งที่ดับได้ด้วยตัวของ

ตัณหาเอง ไม่ใช่เราเข้าไปดับ แจ่มแจ้งว่า เมื่อรู้ทุกข์ รู้ตัณหา และเห็นการดับของตัณหาทุกคราว จะเกิดเป็นมรรค แล้วมรรคนี้เมื่อทำหน้าที่ในการรอบรู้วันเวียนซ้ำ ๆ ย่ำ ๆ เรียกว่า ปริวัฏฏ์ เวียนรอบอยู่อย่างนี้ ก็จะทำลายความเห็นผิด ที่เรียกว่า สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

ฉะนั้นแล้ว ทุกคนมาจากใต้น้ำหรือในตม แต่ทุกคนจะพาตัวเองออกจากตมได้อย่างไร นี่แหละคือการรับผิดชอบตัวเอง ที่จะพาตัวเองออกจากอวิชชา คือ สิ่งที่ครอบงำจิตใจเราไว้ ที่ทำให้เราไม่สามารถหลุดพ้นไปจากความทุกข์ได้

มีทางเดียวที่จะทำให้อวิชชาหายไป คือ ใช้อริยสังค ๔ จึ่งชื่อว่าเป็นวิชชา เพื่อทำลายอวิชชา วิชชา คือ สิ่งที่เราต้องเรียนรู้ เอาทุกข์นี้แหละมาเป็นเครื่องเรียนรู้ เมื่อเอาทุกข์มาเรียนรู้ เราก็จะรู้ทุกข์ เอาสมุทัยมาเรียนรู้ เราก็จะรู้สมุทัย เอานิโรธมาเรียนรู้ เราก็จะรู้จักนิโรธ รู้จักว่าเมื่อตัณหาเกิดแล้วดับได้ ก็ไม่ต้องกังวล เพราะว่าตัณหาเป็นสิ่งที่ดับได้อยู่ คำว่า ดับได้ คือ ดับได้ด้วยตัวของตัณหาเอง ไม่ใช่เราเข้าไปดับ ผู้เห็นนี้แหละจะค่อย ๆ เข้าใจและมีปัญญา ในการเรียนรู้ อริยสังคที่เกิดขึ้นแต่ละรอบ แต่ละครั้ง แต่ละหน ทุกครั้งที่เรากำหนดรู้แต่ละรอบ แต่ละครั้งให้ครบสังคจะทั้ง ๔

ในแต่ละคราว กำหนดรู้ทุกข์จะเกิดการละสมุทัย และเห็นภาวะการดับไปของสมุทัย และจะกำหนดรู้อยู่อย่างนั้นเสมอจนความรู้นี้เพียงพอ เราจะรู้ได้ ปัญญาความเข้าใจจะมีแต่ละรอบก็จะทำให้มรรคนั้นเกิดขึ้น และทำหน้าที่ของมรรคมรรคก็จะทำหน้าที่ในการทำลายสิ่งๆ ที่เรียกว่า ความเห็นผิด ออกจากจิตจากใจของเราเอง เพราะรากเหง้าที่ผูกติดอยู่กับจิตที่ดึงจิตไว้ให้เราหลงผิดทั้งหลายทั้งปวง คือ มิจฉาทิฏฐิ เรียกว่า ความเห็นผิด

ความเห็นผิดเหล่านี้มีกันทุกคน เราจะไปรู้สึกตัวก็ต่อเมื่อความเห็นผิดถูกทำลายไปแล้วว่า มันมีพิษภัยอย่างไรต่อวิถีชีวิตที่เราเป็นอยู่ ตอนเราเป็นอยู่อย่างนี้ เราไม่รู้เลยว่าเราเห็นผิด แต่บอกตัวเองว่าเราถูกอยู่เสมอ ที่ผิดคือคนอื่นผิด เราไม่ได้ผิด พูดอย่างกับเราถูกที่สุด ความคิดนี้ เราคิดถูกที่สุดแล้ว คนอื่นไม่ถูก แต่พอความเห็นผิดถูกทำลายลงไปแล้ว มันผิดทั้งหมด ผิดตั้งแต่วันเกิดแล้ว เพราะอวิชชานำมาสู่การเกิด เพราะความเห็นผิดล้วนๆ เลย

พระอาจารย์ยังรู้สึกเลยว่า ทำไมเราไม่รู้ตั้งแต่อยู่ในท้องโตมาจะได้ไม่ต้องทำผิด รู้ในท้องก็ไม่ได้ ไม่มีใครไปเทศน์อยู่ในท้องแม่ แม่ก็ไม่รู้ว่าเข้าวัดหรือเปล่าตอนนั้น ใครท้อง

พาลูกมาฟังเทศน์ก็ได้ นะ เพื่อได้อะไรดี ๆ ตั้งแต่อยู่ในห้องจริง ๆ ต้องขนาดนั้นเลยนะ ว่าทำไมเราเติบโตมากับความไม่รู้ ความหลง แต่ยังถือดีที่เราดีอยู่อย่างนั้นได้อย่างไร ตอนที่ไม่รู้ก็คือไม่รู้ มันยึดทุกอย่าง ตามความรู้สึก เข้าใจว่าตัวเองถูกต้องอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ตัวเองกำลังทุกข์อยู่ แต่กลับไม่รู้ตัวว่าตัวเองทุกข์ รู้แต่ว่าเรานี้ถูกแล้ว เราทำทุกอย่างด้วยเจตนาดี เจตนาดีบางอย่างก็คือความผิดพลาดด้วย เราก็ไม่รู้เหมือนกัน ความตั้งใจดีก็ผิดพลาดได้เหมือนกัน ดังนั้น เจตนาดีหรือเจตนาไม่ดี มันคนละส่วนกับการที่จะมีทุกข์หรือไม่มีทุกข์ เจตนาดีก็มีทุกข์ได้

ฉะนั้น การเข้าไปสู่การทำลายความเห็นผิด ไม่เกี่ยวกับว่าดีหรือไม่ดี ดีและไม่ดีก็ผูกติดอยู่กับความเห็นผิดนั้นเหมือนกัน ดีไม่มีโทษ แต่มีโทษเพราะว่ามันยังพาเราพ้นจากความทุกข์ไม่ได้ ความดีไม่มีโทษเวลาให้ผล แต่สิ่งที่มีโทษสำหรับความดีคือ ถ้าหากเรายึดถือความดี โดยที่ยังไม่พาตัวเองออกไปสู่ความหลุดพ้นได้ ก็ยังเป็นโทษของความดีอยู่ แต่เขาไม่กล่าวว่า เป็นโทษ ฉะนั้น อุทกดาบสเข้าถึงฌานสมาบัติ ๘ เป็นความดีในสัจจลลิกานุโยค เรียกว่า การประกอบตัวเองให้พัวพันอยู่กับสุขด้วยฌานและสมาบัติ แต่ก็ไม่พ้นจากความทุกข์ จึงเป็นโทษของฌานสมาบัตินั้น ๆ ความดีชนิดนั้น ๆ เห็นไหม

ฉะนั้น การที่พระองค์ทรงแสดงหลักของทางสายกลาง คือ หลักอริยสัจ ซึ่งเป็น การแสดงที่ไม่เคยมีใครแสดงมาก่อนหน้านี้ คราวครั้งพุทธกาลในวันอาสาฬหบูชา ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แล้วทำให้อริยสัจหยั่งลงสู่จิตใจคน สัจจะทั้งสี่ที่พระองค์ทรงประกาศออกมา ทำให้ลัทธิและศาสนาอื่นเข้ามาสู่การตื่นรู้ เปลี่ยนแปลงจิตใจตนเอง ผังรากลึกของพระพุทธรศาสนา ลงสู่แผ่นดินอินเดีย ซึ่งเป็นแผ่นดินที่ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลของมิจฉาทิฏฐิมาเป็นระยะเวลายาวนาน

ปัจจุบันนี้ มิจฉาทิฏฐิที่อินเดียยังมีให้เราเห็นอยู่ เช่น เมืองพาราณสี การอาบน้ำในแม่น้ำคงคา แต่เราจะพูดว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นมิจฉาทิฏฐิกับเขาไม่ได้ เพราะเขาคิดว่านั่นคือสัมมาทิฏฐิของเขาแล้ว เห็นใหม่ว่าสัมมาทิฏฐิของเขาเป็นมิจฉาทิฏฐิในมุมมองหรือทัศนะของพระพุทธรศาสนา ที่มองว่าผิดจากหลักของมรรค มิจฉาทิฏฐิไม่ใช่เรื่องเลวร้ายเสมอไป อะไรก็ตามที่ไม่ได้นำไปสู่ความพ้นทุกข์ เป็นมิจฉาทั้งหมด มิจฉาไม่ใช่ความเลวร้าย แต่ผิดจากทางแห่งมรรคเท่านั้น

หากทำสิ่งใดก็ตามที่เชื่อว่าสิ่ง ๆ นั้นจะนำไปสู่ผล คือ การหลุดพ้นออกจากความทุกข์ แต่ไม่ได้ทำอยู่บนหลักการแห่งอริยมรรค แล้วคาดหวังผลจากสิ่งที่ทำนั้นว่าจะพาให้

หลุดพ้นได้ จะกลายเป็นมิจฉาทันที แม้ผู้ที่ทำนั้นจะบอกตนเองว่ามีสัมมาทิฏฐิอยู่ก็ตาม แต่สิ่งที่ทำไม่ได้ก่อให้เกิดมรรค อาจจะได้กุศลอยู่ แต่ไม่ใช่มรรคเพราะเป็นมิจฉา จึงมีสัมมัตตะ^๑ กับมิจฉัตตะ^๒ สัมมัตตะ คือ สัมมาทิฏฐิ ๑๐ มิจฉัตตะ คือ มิจฉาทิฏฐิ ๑๐ สิ่งที่เกิดจากทางแห่งมรรค

สัมมัตตะ คือ สัมมาทิฏฐิ ๑๐ ก็คือทางแห่งอริยมรรค สัมมาทิฏฐิ เรียกว่า ความเห็นที่นำไปสู่ความรู้ตามความเป็นจริง เพราะถ้าความเห็นไม่เกิด เหมือนกับเราไม่ได้ลืมตา ดูให้เห็นว่าอะไรเป็นอะไร หลับตาอยู่ก็มองไม่เห็นว่ามีสิ่งที่อยู่รอบตัวเป็นอะไร หรือตาบอดอยู่ก็ไม่สามารถรับรู้ได้ ใช้แต่ความรู้สึกลงในการสัมผัส ใครบอกว่าเป็นอะไรก็เชื่อตามนั้น แต่พอมีตาเป็นของตัวเอง คือสามารถมองเห็นได้ ไม่เชื่อใคร เห็นอยู่ว่าอะไรเป็นอะไร ก็รับรู้ในสิ่งที่เห็นนั้นตามความเป็นจริง

๑ สัมมัตตะ ๑๐ ประการ คือ ๑. สัมมาทิฏฐิ ๒. สัมมาสังกัปปะ ๓. สัมมาวาจา ๔. สัมมากัมมันตะ ๕. สัมมาอาชีวะ ๖. สัมมาวายามะ ๗. สัมมาสติ ๘. สัมมาสมาธิ ๙. สัมมาญาณะ ๑๐. สัมมาวิมุตติ
ที่มา : อภ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๓๓/๒๘๒-๒๘๓.

๒ มิจฉัตตะ ๑๐ ประการ คือ ๑. มิจฉาทิฏฐิ ๒. มิจฉาสังกัปปะ ๓. มิจฉาวาจา ๔. มิจฉากัมมันตะ ๕. มิจฉาอาชีวะ ๖. มิจฉาวายามะ ๗. มิจฉาสติ ๘. มิจฉาสมาธิ ๙. มิจฉาญาณะ ๑๐. มิจฉาวิมุตติ
ที่มา: อภ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๓๒/๒๘๒.

สัมมาทิฏฐิ คือเปิดดวงตาขึ้นมาก่อน หมายถึงว่าเมื่อเราจะเดินบนเส้นทางอริยมรรค ถ้าเราไม่ลืมตาเพื่อจะมองเห็นเส้นทาง เราก็เดินไปไม่ถูก แม้เป็นเส้นทางอยู่ข้างหน้าเรา แต่เราหลับตาเดินก็ออกนอกทางได้เหมือนกัน ฉะนั้น ต้องลืมตาดูก่อน สัมมาทิฏฐิเหมือนกับการเปิดดวงตาให้เรามองเห็น คือมีสายตาที่จะมองเห็นเส้นทางที่เราจะเดิน ไม่ใช่หลับตาเดินหรืออาจจะหลับตา แต่มีคนจูงเราไปบนเส้นทาง อาจจะเป็นครูอาจารย์ กัลยาณมิตรจูงเราไป แต่เรายังไม่ลืมตาดูเสียทีว่าทุกข์คืออะไร เหตุของทุกข์คืออะไร ความดับของทุกข์คืออะไร ข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อการดับทุกข์คืออะไร เขาก็จูงพาเราไปพอไปถึงปากประตูพระนิพพานก็ปล่อยมือเลย เพราะคนที่เข้าถึงนิพพานแล้วก็ปล่อยมือแล้ว หากครูอาจารย์ล้มหายตายจากไป แต่ลูกศิษย์ยังไม่ลืมตา แม้พาไปถึงปากประตูพระนิพพานแล้วยังมองไม่เห็น ก็หลงทางได้ เพราะสายตายังไม่ได้เปิดขึ้น ยังไม่ลืมตาในการที่จะมองเห็นได้ว่าอะไรเป็นอะไร สามารถเดินหลงวนแล้วกลับมาสู่จุดเริ่มต้นใหม่เหมือนเดิมก็ไม่หลุดพ้น

ฉะนั้น เส้นทางนี้เราต้องเดินด้วยตัวเราเอง เพราะทุกข์อยู่ที่ตัวเราเอง เหตุของทุกข์ก็อยู่ที่ตัวเราเอง การดับทุกข์ก็ต้องดับที่ตัวเราเอง ไม่ใช่ดับที่คนอื่น ข้อปฏิบัติเป็นไปเพื่อ

ความดับทุกข์ ก็เราเองนี่แหละเป็นผู้ปฏิบัติเอง ฉะนั้น เราต้อง
 รับผิดชอบตัวเรา เมื่อเรารับผิดชอบต่อตัวเรา อะไรจะมาเป็นตัว
 ทำให้เราสามารถรับผิดชอบต่อตัวเราด้วยการปฏิบัติและเข้าถึง
 ผลแห่งธรรม ซึ่งทำให้ดวงตาเราเกิดขึ้น ก็คือพระธรรมคำสอน
 ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าพระองค์ไม่ทรงแสดงหลัก
 อริยสัจ ๔ ไว้ มนุษย์แทบจะไม่มีโอกาส หรือไม่มีทางออกของ
 จิตใจเลยว่า จิตใจเราจะมีทางออกจากวงจรแห่งความทุกข์ได้
 อย่างไร

อริยสัจ ๔

อริยสัจ ๔ เป็นสัจจะที่ครอบคลุมที่ชื่อว่า สัมมาสัมพุทธะ
 มาประกาศขึ้นบนโลกธาตุนี้ และการที่จะพูดคำว่า นี่คือนิเวศน์
 นี่คือนิเวศน์ของทุกข์ นี่คือนิเวศน์ของความดับทุกข์ นี่คือนิเวศน์ปฏิบัติเป็นไป
 เพื่อการดับทุกข์ ต้องใช้เวลาสี่อสงขัยแสนกัปป์เป็นอย่างต่ำ
 จึงจะมาพูดคำนี้ได้ ไม่ใช่่ง่าย ๆ บางคนบอกไม่่ง่ายอะไร ได้ยิน
 แทบทุกวัน เปิดเทศน์พระอาจารย์ก็ได้ยินแล้ว เราได้ยินกัน
 ทุกวันแล้ว ตื่นรู้กันหรือยัง แต่พระพุทธเจ้าตรัสออกมาในครั้ง
 พุทธกาล ในวันอาสาฬหบูชานี้ ทำให้เกิดมีบุคคลผู้มีดวงตา
 เห็นธรรมขึ้นมา เห็นใหม่ว่าตรัสออกมาจากบารมีสี่อสงขัย
 แสนกัปป์ พระองค์ตรัสคำนี้ให้เราฟัง จึงไม่ควรที่เราจะละเลย

ในการที่จะเข้ามาสู่การเรียนรู้ว่า ทุกข์เป็นสังขารมอย่างไร ไม่ใช่เรื่องที่เราจะปล่อยผ่าน หรือไม่ใช่เรื่องที่เราจะไม่สนใจ เพราะว่ามีอยู่กับพวกเราจริง ๆ

อย่าไปมองหาความสุข แม้ความสุขจะมีก็ไม่ปฏิเสธ แต่อย่าคิดว่านั้นคือเป้าหมายที่เราจะให้มันเกิดขึ้นกับชีวิตเราได้จริง ๆ เพราะความสุขเป็นเพียงแต่ผ่านเข้ามาแล้วก็หายไป ในช่วงเวลาระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ทุกข์ต่างหากที่ติดตามเรา อยู่ตลอดเวลา สุขต้องสร้างขึ้นกว่าจะได้มา ทุกข์ต้องสร้างใหม่ ไม่ได้สร้างเลย ไม่รู้แะเวียนมาหาได้อย่างไร มันติดอยู่กับเรา ไปตลอด เห็นไหม

พระพุทธองค์ให้เราตื่นตัวและตื่นรู้ว่า เรานี้คือตัวทุกข์ อยู่แล้ว จะได้มีสติภายในตนเอง เราบอกว่า เอ...เราจะมีทุกข์ ได้อย่างไร พระพุทธศาสนาพูดแต่เรื่องทุกข์ ทุกข์ ทุกข์ อย่างนี้ ใจคอห่อเหี่ยวหมดเลย ฟังอะไรก็ไม่ค่อยจะเบิกบานใจเท่าไร แต่คำว่า ความจริง ไม่ได้เกี่ยวกับความรู้สึทางจิตใจเราว่า จะเป็นอย่างไร ความจริงก็เป็นความจริง การที่เราไม่รู้จัก ความทุกข์ ความไม่รู้ต่างหากคือสิ่งที่อันตรายที่สุด ทุกข์ไม่ได้อันตราย ทุกข์จริง ๆ ไม่ได้เป็นเรื่องเสียหายใด ๆ เลย แต่ความไม่รู้จักทุกข์ต่างหากเป็นอันตราย

ที่พระองค์ทรงสอนเรื่องทุกข์นี้เพื่อให้เราได้มีความรู้ เพราะเราไม่เคยมีความรู้เรื่องนี้ เราคิดว่าเราจะต้องไม่ทุกข์ การที่เราคิดว่าเราจะต้องไม่ทุกข์ เวลาเจอทุกข์ทุกครั้งเราจะต้องกำจัดมันเสมอ แต่ก็ไม่มีใครสามารถกำจัดทุกข์ได้จริงๆ ตั้งแต่วันเกิดจนถึงทุกวันนี้ มันยังพร้อมที่จะเกิดขึ้น และวันสุดท้ายแห่งการจากลาโลกนี้ไป มันก็ยังจะตามติดไปให้ผลในวันสุดท้ายนั้นด้วย ดีไม่ดีบางคนก็ทรมานทรมาย ถึงจะจากลาโลกนี้ไปได้ น้อยคนมากที่จะจากแบบสงบ เห็นใหม่ว่าการมีความรู้ในเรื่องทุกข์ไม่ใช่สิ่งที่เราควรจะละเลย

ถ้าเรากลับมาสร้างความรู้ ความรู้นี้จะรองรับจิตเรา แม้ในวาระสุดท้ายจะเจอความทุกข์บีบคั้นหนักหน่วงแค่ไหนก็ตาม ทรมานทรมายแค่ไหนก็ตาม ความรู้จะไม่ให้เราเป็นผู้รับผลของความทุกข์ที่เกิดขึ้น ความรู้จะทำหน้าที่อยู่เคียงข้างจิตของเราเอง ความรู้จึงเปรียบประดุจดั่งเพื่อนที่ดี พระพุทธองค์จึงตรัสว่า มิตรที่แท้คือความรู้ ศัตรูที่แท้จริงคือความเจ็บป่วย ไม่มีศัตรูไหนเป็นศัตรูเราได้ยิ่งกว่าความเจ็บป่วย ศัตรูอื่นยังพอหลบเลี่ยงได้ แต่ความเจ็บป่วยนี้จะเลี่ยงอย่างไร แบ่งให้คนอื่นได้ไหม แบ่งไม่ได้ คนที่ไปเยี่ยมเยียนกัน ยืนอยู่รอบเตียงขอแบ่งมาได้ไหม ก็ไม่ได้ อยากจะแบ่งแค่ไหนก็ตาม เห็นคนที่เรารัก พ่อแม่ญาติพี่น้องเราเจ็บป่วย อยากจะแบ่งความเจ็บของเขามาเป็นของเรา ก็แบ่งไม่ได้ เป็นของใครของมัน

ความรู้ที่นี้แหละจะคอยป้องกันเรา ความรู้จะคอยรักษาเรา เปรียบประดุจดั่งมิตรสหายผู้เดินทางร่วมกันกับเราทั้งโลกนี้ และโลกหน้า และถ้าจะให้ดีก็ดับการสืบท่อ ชั้นโลก โลกคือ ชั้นร์ ธาตุโลกคือร่างกาย ชั้นโลกคือชีวิตนี้ ถ้าจะยุติมันได้ ต้องสร้างความรู้อยู่บนกายบนจิตนี้ให้ได้ ทำลายความไม่รู้ ออกไป สร้างสมาธิปฏิภาณให้สายตาเรามองเห็นเส้นทางที่เราจะ ดำเนิน มองเห็นความทุกข์ มองมันเลย เรียนรู้มัน ทำความ เข้าใจกับมัน ความทุกข์เกิดก็ครั้ง ดับไปก็ครั้ง ปรุแงแต่งจิตให้เรา กระทบกระทบวาดิ้นรนเดือดร้อนอย่างไร เพื่อสร้างความรู้ทุก ๆ เรื่องที่จะเกิดขึ้นอยู่บนจิตใจเรา ทุกเรื่อง ทุกอารมณ์ ทุกความรู้ สึก ทุกสิ่งทุกอย่างก่อให้เกิดความทุกข์ เพราะความทุกข์จะไปดึงเอา ตัณหา คือ สมุทัย คือความอยากภายในเราออกมา

ตัณหา คือ ความอยากที่เป็นสมุทัยภายในของเรา กลุ่ม อนุสัย กลุ่มอาสวะ กลุ่มสังโยชน์ทั้งหลาย จะออกมาตอบสนองต่อความทุกข์ที่เกิดขึ้น ถ้าเราฝึกที่จะทำความเข้าใจ กับความทุกข์ ต่อไปความทุกข์ที่ถูกรู้จะไม่ใช่ส่งผลกับจิตเรา แต่จะแยกออกจากกัน อาจจะมีรับรู้กันอยู่ต่อความทุกข์ที่เกิด แต่จะไม่ส่งผลให้เราเข้าไปเป็นทุกข์กับความทุกข์ที่เกิดขึ้น ฉะนั้น การที่พระองค์ตรัสสอนอริยสัจ ๔ ครั้งแรก ทรงเลือก อริยสัจ ๔ มาสอน บนเส้นทางอริยมรรคว่า นี่แหละคือ

เส้นทางอริยมรรค การเห็นอริยสัจบนชีวิตเราเอง คือเส้นทางอริยมรรค เรียกว่า มรรคมืองค์ ๘

มรรคมืองค์ ๘ ไม่ใช่ ๘ ทาง แต่คือทางเดียว อีก ๗ องค์ จะเกิดร่วมกัน คล้อยตามสัมมาทิฏฐิ ซึ่งเป็นประธาน สัมมาทิฏฐิเป็นตัวนำ มรรคอีก ๗ จะคล้อยตาม เรียกว่า องค์ประกอบ เหมือนกับร่างกายเราประกอบไปด้วยธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม หรือเรียกว่า ทวัตติงสา อากาโร ๓๒ ก็ได้ ในหนึ่งคนมีองค์ประกอบเท่านี้ เหมือนกับในมรรคมืองค์ประกอบอีก ๗ รวมกันเป็น ๘ นี่คือเส้นทาง เรียกว่า มรรค ซึ่งสัมมาทิฏฐิจะต้องทำหน้าที่ให้ถูกต้องในการที่จะมองเห็นความจริง เพราะว่าบุคคลปฏิบัติเข้าไปสู่ความเป็นโสดาบัน เขาต้องการความเห็นที่สมบูรณ์เรียกว่า ทิฏฐิสัมปันโน

ทิฏฐิสัมปันโน คือ ความเห็นที่บริบูรณ์ ความเห็นที่สมบูรณ์ คือเห็นอะไร เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นย่อมดับไปเป็นธรรมดา ก็คือเห็นสิ่งที่เรียกว่าทุกข์ เห็นเหตุของทุกข์ เกิดขึ้นเป็นธรรมดา แล้วก็ดับไปเป็นธรรมดา แสดงว่าทุกข์เกิดขึ้นเป็นธรรมดา ไม่ได้ผิดจากความเป็นธรรมดา ฉะนั้น ทุกข์เกิดขึ้นได้เป็นเรื่องปกติ สุขก็เกิดขึ้นได้เป็นเรื่องปกติ แต่ทั้งสุขและทุกข์เหล่านั้นต่างก็เสื่อมสิ้นไป ก็

เป็นเรื่องปกติอีก ที่ไม่ปกติคือเราอยากให้สุขคงอยู่ และอยาก
ให้ทุกข์หายไป นี่คือนอกปกติ เพราะอยากเท่าไรก็ตาม จะ
ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงธรรมชาติเหล่านี้ได้ นั่นหมายถึงว่า
เมื่อไหร่ก็ตามที่เราเริ่มสร้างธรรมชาติแห่งความขัดแย้งจาก
ธรรมชาติที่จะต้องเป็น เราจะทุกข์ เพราะเราสร้างความขัดแย้ง
ด้วยแรงอยาก เราพยายามอยากจะควบคุมบังคับให้สิ่งนั้น
เป็นไปตามที่เราต้องการ และแน่นอนว่า เมื่อใดก็ตามที่เรา
บังคับในสิ่งที่ไม่เป็นไปตามการบังคับ เราก็จะทุกข์เพราะการ
บังคับของเราเอง ไม่ใช่ทุกข์เพราะสิ่งนั้น

หลักการของพระพุทธเจ้าก็คือ ฝึกที่จะเรียนรู้กับความจริง
ที่จะต้องเกิด จิตใจเราเป็นทุกข์กับเรื่องอะไร เรื่องอะไรที่ทำให้
เราทุกข์แต่ละครั้งแต่ละหน การเรียนรู้ความทุกข์ คือ การสร้าง
ความเห็นที่ก่อให้เกิดมรรค ไม่ใช่เรื่องเล็กๆ เลย มรรคคือ
สิ่งที่ต้องการ ทุกข์เราไม่ต้องการก็จริง แต่เราจะเจริญมรรคที่
เกิดจากความทุกข์ที่มีอยู่แล้วโดยปกติในชีวิตของเราเอง เราจะ
เจริญมรรคที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ความทุกข์อยู่เสมอ

ฉะนั้นแล้ว พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จึงไม่ละเลยในการ
แสดงอริยสัจ ๔ ไม่ว่าจะ เป็นพระพุทธเจ้าองค์ใดก็ตาม องค์ต่อไป
คือพระศรีอริยเมตไตรจะมาแสดงธรรมก็แสดงเรื่องอริยสัจ ๔

หรืออดีตกาลที่ผ่านมา บุคคลผู้ชื่อว่าสัมมาสัมพุทธะผู้แสดงธรรมบนโลกมนุษย์นี้ ที่ทำให้คนเกิดดวงตาเห็นธรรม ก็แสดงอริยสัจ ๔ ไม่ได้แสดงธรรมอื่น

ฉะนั้น อาสาพหุชา เป็นการยืนยันให้เราารู้ได้ว่า ธรรมที่พระองค์ทรงแสดงเมื่อครั้งพุทธกาล ๒๕๖๐ กว่าปี ทำให้คนตื่นรู้ได้ด้วยหลักอริยสัจ หลักแห่งความจริง และเป็นเส้นทางในศาสนานี้ คือ อริยมรรค ไม่ใช่เส้นทางอื่น และเส้นทางในศาสนานี้ เป็นเส้นทางที่จะทำให้ศาสนาถูกสืบทอด ที่พระองค์ตรัสว่า บุคคลใดก็ตามที่ยังสามารถปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ ๘ ได้อยู่ โลกนี้จะไม่ว่างจากบุคคลผู้เข้าถึงธรรม ธรรมนี้คือหลักการของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจธรรม เป็นหลักการที่ทำให้ศาสนาสืบทอดไปได้ ศาสนาไม่ได้อยู่กับสิ่งอื่น อยู่ที่ธรรม คำว่า ธรรมะ คือ ธรรม เพราะไม่มีสิ่งใดเลยที่จะนำพาจิตของคนออกจากวงจรแห่งความทุกข์ได้นอกจากธรรม คือ อริยสัจธรรม และไม่มีอะไรเลยเป็นทางออกให้กับจิตมนุษย์เมื่อประสบกับความทุกข์ นอกจากธรรม

ฉะนั้น ธรรมะจึงเป็นทางออกเดียวของชีวิตมนุษย์ และทุกดวงจิตดวงใจที่จะต้องอาศัยหลักธรรมนี้เป็นตัวปฏิบัติ ถ้าเราไม่อาศัยหลักธรรมเป็นตัวปฏิบัติ ไม่มีทาง เพราะทุกขนิโรธ-

คามินีปฏิบัติทาอริยสัจจั่ง เป็นความจริงที่บุคคลที่ปฏิบัติตามหลักแห่งมรรคนี้แล้ว จะเข้าถึงความสิ้นทุกข์ได้ เป็นความจริงเรียกว่า เป็นสัจจะ ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติทาอริยสัจจั่ง จริงแท้แน่นอน แล้วเป็นทางนี้ที่เรียกว่า อริยมรรค นี้ด้วย คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นทางนี้ ไม่ใช่ทางอื่น

พระพุทธรองค์ไม่ทรงสอนทางอื่น จึงตรัสว่า บรรดาเส้นทางทั้งหลาย อริยมรรคเป็นเลิศในเส้นทางทั้งหลายเหล่านั้น เธอจงเดินตามมรรค อย่าเดินทางอื่น แม้เราก็เดินตามทางมรรค เราจึงเข้าถึงความเป็นสัมมาสัมพุทธะ ฉะนั้น เธอพึงเดินตามทางแห่งมรรค เธอก็จะเข้าถึงธรรม แล้วรู้ธรรมเหมือนกันกับเรา เหมือนกับเอาขวดน้ำมาตั้งไว้ พระอาจารย์ต้องบอกพวกเราใหม่ว่า นี่คือขวดน้ำ เพราะทุกคนเห็นสิ่งเดียวกัน แต่ถ้าพระอาจารย์พูดถึงสิ่งที่เราไม่เคยเห็น พวกเราก็จะคิดว่ามันคืออะไร เพราะเราไม่เคยเห็นพระนิพพาน แต่ถ้าถามถึงขวดน้ำ ไม่ต้องคิด เพราะเรารับรู้ได้เลย เพราะเห็น

นั่นหมายความว่า สิ่งนั้นจะต้องถูกเห็น พระนิพพานก็ต้องถูกเห็นจากเรานี้แหละ แต่เห็นผ่านจิตที่ดำเนินใน

หลักการอริยมรรค อริยมรรคเป็นเพียงแคตัวเชื่อมต่อ หรือทำให้พระนิพพานเปิดเผยต่อจิต ให้จิตรับรู้ มีแต่อริยมรรคเท่านั้นที่เป็นตัวเชื่อมต่อ สายตาเชื่อมต่อรูป หูเชื่อมต่อเสียง จมูกเชื่อมต่อกลิ่น ลิ้นเชื่อมต่อรส กายเชื่อมต่อสิ่งสัมผัส ใจเชื่อมต่อกับอารมณ์ นิพพานเป็นอารมณ์ให้จิตได้รับทราบ ว่านิพพานมีอยู่จริง ซึ่งปุถุชนจะไม่มีทางรับทราบได้ แต่พระโสดาบันจะสามารถรับทราบได้ว่านิพพานมีอยู่จริง ซึ่งอริยมรรคจะเป็นตัวเชื่อมต่อ หมายถึงว่าอริยมรรคที่พุทธองค์ทรงสอนทั้งหมด เพื่อเป็นทางเชื่อมต่อเข้าไปถึงพระนิพพาน พอรู้กระแสของพระนิพพานแล้วในกระแสแรก จึงสิ้นสงสัยในธรรมทั้งปวง

ความสำคัญของรัตนตรัยอันประเสริฐ

ฉะนั้น การที่พระองค์ทรงสอนอริยสัจ ๔ ไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมธรรม และทำให้เกิดดวงตาเห็นธรรม ทำให้มีพระรัตนตรัยอุบัติขึ้นในโลกครั้งแรก... ปฐมธรรมธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงครั้งแรก พระรัตนตรัยอุบัติขึ้นครั้งแรก คือ

พุทธรัตตะ คือ บุคคลผู้เข้าถึงความเป็นพุทธะ

ธรรมรัตตะ คือ ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร

สังขรัตตะ คือ ผู้มีดวงตาเห็นธรรม

วันอาสาฬหปุรณมีนี้เป็นวันที่พระรัตนตรัยอุบัติขึ้นมาในโลก จึงมีคำกล่าวว่ พระรัตนตรัยมีความสำคัญอย่างไรกับชีวิตเรา คำกล่าวที่ว่า “ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในโลกนี้หรือโลกอื่น หรือรัตตะใดอันประณีตในสวรรค์ ทรัพย์เครื่องปลื้มใจและรัตตะอันนั้นที่จะเสมอด้วยพระตถาคต ไม่มี” ไม่มีอะไรเสมอด้วยพระตถาคต พุทธรัตตะ ธรรมรัตตะ สังขรัตตะ ถูกกล่าวไว้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นรัตตะอันทรงคุณค่า ทรงคุณค่าแม้กระทั่งว่า รัตตะหรือทรัพย์ซึ่งมนุษย์เรามีความปรารถนาในทรัพย์อยู่แล้ว แต่บรรดาทรัพย์ทั้งปวงเหล่านั้น ผู้รัตตะทั้งสามไม่ได้ ทรัพย์คือพระพุทธ ทรัพย์ คือ พระธรรม ทรัพย์คือพระสงฆ์ เพราะทรัพย์ที่เราได้มาทั้งหมด ยังไม่สามารถปิดอบายภูมิให้กับเรา แต่ทรัพย์คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ปิดอบายภูมิให้กับเราได้ มีทรัพย์อยู่ร้อยล้าน พันล้าน หมื่นล้าน แสนล้าน สามารถตกนรกได้ แม้เป็นเจ้าจักรพรรดิก็ตกนรกได้ แต่ถ้าจิตดวงใดก็ตามมีพระรัตนตรัย บุคคลผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้มีทรัพย์มาก เรียกว่า อริยทรัพย์ภายใน ไม่ถือว่าเป็นผู้ยากไร้เลย แต่บุคคลใดก็ตามมีทรัพย์มาก แต่ไม่มี

เครื่องรองรับภายใน เรียกว่า ขาดอริยทรัพย์รองรับในจิต ถือว่าเป็นผู้ยากไร้ในสายตาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเขาจะมีแต่ความทุกข์อยู่ภายใน จะถูกกามสุขบีบคั้นภายในจิต อยู่เสมอ

พระรัตนตรัยอุบัติขึ้นในโลกในวันอาสาฬหบูชา คือวันนี
เมื่อ ๒๕๖๐ กว่าปีที่ผ่านมา แม้จะผ่านมาเป็นระยะเวลา
ยาวนานขนาดนั้น คำว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
ยังได้ยินถึงหูเราอยู่ นั่นหมายถึงว่า คำสอนที่พระองค์ตรัสสอน
ในคราวครั้งพุทธกาล เสียงแห่งธรรมยังดังมาถึงอยู่ทุกวันนี้
เพราะอะไร เพราะยังมีผู้รับสืบทอดพระธรรมคำสอนเหล่านั้น
และเห็นว่าเป็นความสำคัญที่จะรับมาเป็นธุระในการบอกต่อ
และส่งต่อให้พวกเราได้รับรู้ว่า พระรัตนตรัยทรงคุณค่าอย่างไร
เพื่อให้เราได้ยึดถือพระรัตนตรัยอย่างถูกต้อง และมีพระสงฆ์
รูปแรกขึ้น พระสงฆ์ที่บรรลุนิพพานก็คือ อัญญาโกณฑัญญะ
ทำให้รัตนะครบ ๓

การที่พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม เพราะทรงมีเมตตา
ในการแสดงธรรม ถ้าพระองค์ไม่มีเมตตาในการแสดงธรรม
มนุษย์โลกก็จะตกอยู่ภายใต้ห้วงแห่งความมืดบอด เราก็จะ
อยู่ในโลกของความมืด ทั้ง ๆ ที่มีแสงสว่างอยู่ แต่มืดเพราะว่า

อวิชาครอบงำใจ ขนาดว่ามีธรรมะอยู่บนโลกมนุษย์นี้ เรายัง
 ประสบกับทุกข์ต่างๆ นานาประการเต็มไปหมด ประดัง
 เข้ามา และหาทางออกให้กับตัวเองอยู่เสมอ กว่าที่จะพ้นมาได้
 แต่ละครั้งแต่ละคราว บางคนก็ร้องไห้ เจ็บปวดไม่รู้เท่าไรรู้ต่อ
 เท่าไหร่แล้ว ความทุกข์กระทบมาแต่ละครั้ง ไม่มีใครต้องการ
 ใดๆ ที่ยังมีธรรมะอยู่ แล้วบางครั้งธรรมะก็ถูกใช้ไปในทางที่
 ไม่ถูกต้อง เพื่อตอบสนองต่อกิเลสของเราอีก ลักษณะของ
 ธรรมะเป็นตัวทำลายกิเลส แต่ถูกนำไปใช้ในเรืองของการตอบ
 สนองกิเลส ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของหลักธรรม

ฉะนั้น ธรรมะอยู่ในรูปแบบของศาสนา ศาสนาถูกส่งต่อ
 มาจนถึงในเวลา นี้ แม้รูปแบบของศาสนา ทำให้เราเข้าไปถึง
 ธรรมะยากเย็นแสนเข็ญเหลือเกิน แต่ธรรมะยังถูกรักษาไว้ดีอยู่
 เป็นหลักคำสอนที่ว่าด้วยเรื่องของอริยสัจ ยังไม่หายไปไหน
 ยังคงถูกรักษาไว้อยู่ เพียงแต่ว่าใครจะสามารถขบตีหลักธรรมนั้น
 ออกมาอธิบาย แล้วบอกให้เราได้รับรู้และเข้าใจข้อธรรมและ
 องค์ธรรมนั้นได้อย่างถูกต้อง เมื่อนำไปใช้แล้วจะเกิดประโยชน์
 และเป็นทางออกให้กับจิตใจเราได้ ศาสนาที่ตกทอดมาในเวลา นี้
 อยู่ในสภาพที่เป็นความอ่อนแอของศาสนาอย่างมาก เพราะ
 คนในศาสนาไม่เข้าใจวิธีการใช้หลักคำสอนอย่างตรงไปตรงมา
 หรืออย่างถูกต้อง

พวกเราทั้งหลายที่ได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราต้องเข้าใจว่า พระเมตตาในการแสดงธรรม ไม่ใช่เมตตาของคนทั่วไป เป็นมหาเมตตา เราจะต้องทำตนเป็นผู้รับเมตตาที่พระพุทธรองค์ทรงมอบไว้ให้ในรูปแบบของหลักธรรมคำสอน นำมาใช้และปฏิบัติด้วยความตั้งใจ ด้วยศรัทธา แรงกล้าต่อ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เพราะต้องยอมรับว่า ศาสนาที่ตกมาในเวลานี้ สืบทอดมาจนถึงพวกเรา เป็นศาสนาที่ระส่ำระสายจนแทบไม่สามารถที่จะรับรู้อย่างถูกต้องได้ว่า ส่วนของศาสนาที่ถูกต้องเป็นอย่างไร

กว่าเราจะเข้าใจหรือรู้ได้ว่าสาระสำคัญของศาสนา คืออะไร เราก็เคยผ่านรูปแบบของศาสนาทางด้านผิด ๆ มาก่อน และเราก็รู้สึกว่ ความผิดเหล่านั้น เป็นเรื่องของศาสนา ที่ถูกทำให้เราเข้าใจผิด ไม่ใช่ความผิดของศาสนา แต่ถูกทำให้เข้าใจผิด จากค่านิยมบ้าง ขนบธรรมเนียมบ้าง จารีตบ้าง ประเพณีบ้าง และยิ่งทำให้เราไม่ได้รู้หรือเข้าใจวัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้า

ทัศนะแห่งความจริงและเมตตาธรรม

อาสาพหุชาทำให้พระพุทธศาสนา โดยมีพระพุทธเจ้าทรงแสดงทัศนะต่อโลกว่า ทัศนะที่ถูกต้องที่มนุษย์โลกควรจะเข้าใจ คือ ความเข้าใจตามทัศนะแห่งความจริงที่พุทธองค์ตรัสในตัมมมนุษย์ที่เรียกว่า ชันธ ๕ นี้ว่า สังขิตเตนะ ปัญญาพานักขันธา ทุกขา ทุกคนคือกัณท์ทุกข์ ทุกคนคือตัวทุกข์ เพราะทุกคนมีความทุกข์อยู่บนตัวของคนทุกคนเองนี้แหละ มนุษย์จึงไม่ควรจะสร้างความทุกข์เพิ่ม จากความทุกข์เดิมที่มนุษย์มีอยู่

ฉะนั้น หลักธรรมอื่น ๆ ในศาสนาจึงถูกสอนไว้ให้นำมาใช้ปฏิบัติต่อกันและกันในขณะที่มีชีวิตอยู่ และหลักอันนั้นก็คือการแผ่เมตตา เป็นผู้ไม่มีตรีจิตต่อกันและกันในการอยู่ร่วมกัน เป็นเพื่อนร่วมโลก เพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นแนะนำกัน บอกกันในสิ่งที่ควรกระทำ ที่พึงกระทำ ทัศนะอันนี้จะทำให้มนุษย์โลกอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นเอกภาพ คือ เป็นหนึ่งเดียวกัน เพราะว่าคน ๆ หนึ่งหากทำสิ่งที่ไม่ดีเกิดขึ้นทางสังคม จะส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเองและคนที่อยู่รอบข้างด้วย ไม่ใช่ว่าคน ๆ หนึ่งทำสิ่งใดลงไปแล้ว เป็นความเดือดร้อนเฉพาะเขา คนรอบข้างไม่ได้รับรู้ ไม่ใช่ สังคมรอบข้างได้รับความเดือดร้อนไปด้วย

ฉะนั้นแล้ว การกระทำของเรา ซึ่งเราเองคือตัวทุกข์ เราจะระวังอย่างไรที่จะให้เราไม่เอาทุกข์ของตนไปกระทบกับคนอื่น เราต้องกำหนดรู้ทุกข์ จึงจะสามารถเท่าทันต่อความทุกข์ไม่อย่างนั้น ความทุกข์ที่อยู่ในใจเราจะดึงเอาต้นเหตุและผลทำให้เรากระทำลงไปทางกาย วาจา กระทำตอบต่อสิ่งรอบข้างเรา โดยเอาความทุกข์จากเราไปกระทบคนอื่น คนอื่นก็กระทบคืนมาอีก เราก็ไม่ชอบกันอีก ก็ก่อเวรกันไปไม่มีทางจบสิ้น เวรถ้าตั้งบนจิตใจใครแล้ว จะตั้งอยู่ชั่วกัปป์ นี่คือนสิ่งที่พระองค์ตรัสไว้

อาสาพหุชาทำให้เราได้มองเห็นทัศนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อโลกว่า เมื่อเราทุกคนคือเพื่อนร่วมทุกข์ด้วยกันเองแล้ว ทุกข์เป็นสังขะที่มีอยู่ด้วยกันทุกคน นี่คือเหตุผลของการประพฤติธรรม ที่จะต้องใช้เมตตาต่อกันบนโลกมนุษย์นี้ และไม่ควรจะมองมนุษย์ในทัศนะที่ว่า ทำไมเขาต้องเป็นอย่างนั้น ทำไมเขาต้องเป็นอย่างนี้ แต่ให้มองด้วยทัศนะที่ว่า เขาเป็นของเขาอย่างนั้นอยู่แล้ว เพราะเมื่อใดก็ตามที่เรามองว่า ทำไมเขาต้องเป็นอย่างนั้น ทำไมเขาต้องเป็นอย่างนี้ ทำไมเขาต้องมาว่าเรา ทำไมเขาต้องมาทำร้ายเรา ทุกอย่างมีเหตุของมันเสมอ เพราะการมองอย่างนั้นไม่มีทางจบสิ้นได้

การมองอย่างนั้นว่า “ทำไมเขาต้องทำอย่างนั้น ทำไมเขาต้องทำอย่างนี้ ทำไม” เราไม่มีทางรู้เลยว่ากลไกในระบบ

ของโลกของมนุษย์มีเบื้องหลังของเหตุปัจจัยของบุคคลคนนั้น ที่ต้องเป็นอย่างนั้น และมีเหตุปัจจัยเบื้องหลังที่ทำให้เราต้องเป็นแบบนี้ มีเหตุปัจจัยอยู่เบื้องหลังของทุกคน ทุกคนกว่าจะนั่งอยู่ตรงนี้ ได้ผ่านวัฏจักร ผ่านการเวียนว่ายตายเกิด ในระบบของขันธ์ คือ การมีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์นี้มาเป็นระยะเวลายาวนาน พระองค์ใช้คำว่า อเนกชาติ คำว่า อเนกชาติ คือ ไม่สามารถบอกได้ว่ามากมายเท่าไร จนพระองค์ตรัสว่า ไม่ทราบเงื่อนต้น ว่าจุดเริ่มต้นของการเกิดของแต่ละคนที่เกิดขึ้นมา เกิดมาจากการเริ่มต้นอย่างไร และยาวนานแค่ไหน

ฉะนั้น สิ่งที่เขาผ่านวัฏจักรการเวียนว่ายตายเกิด เกิด-ตาย เกิด-ตาย บางครั้งก็ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานบ้าง บางครั้งก็ไปเกิดเป็นเปรต ผี ปีศาจ อสุรกายบ้าง บางครั้งเป็นเทวดาบ้าง แน่หนอนว่ามีทั้งส่วนดีและไม่ดีผสมผสานกันอยู่ในรูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์ ที่เคยถูกใช้ ถูกกระทำมา เป็นอาจิณกรรม สะสมไว้เป็นอุปนิสัย ติดตัวมาจนถึงวันนี้ ที่ส่งผลให้เราเป็นนิสัยแบบนี้ มีความรู้สึกแบบนี้ แสดงออกแบบนี้

ฉะนั้น การที่จะเปลี่ยนแปลงคน ๆ หนึ่ง ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ เพราะสะสมมาเป็นระยะเวลายาวนาน

เป็นอสงไขย/กัปป์ในห้วงเวลาแห่งการเวียนว่ายตายเกิด การที่จะเปลี่ยนให้เขาดีในครั้งเดียวเป็นไปได้ แต่เปลี่ยนจิตจากมิชฌาติกุฐีให้เป็นสัมมาติกุฐีได้ เปลี่ยนอย่างไร โดยการสร้างทัศนะให้ตรงว่า เขาเป็นของเขาอย่างนี้ พอเขาเป็นของเขาอย่างนี้ ก็ไม่มีปัญหาแล้ว แต่ที่มีปัญหา เพราะว่าเราไปตั้งคำถามว่า ทำไมต้องเป็นอย่างนี้ พอถามว่าทำไม ก็เลยมีปัญหาขึ้นมา ทุกข์อีก

เมื่อทุกคนมีความทุกข์ เขาก็มีความทุกข์เหมือนกัน การที่เขามีความทุกข์นั้น ทัศนะที่ควรมองให้ถูกต้องที่จะช่วยทำให้ทุกคนเป็นมิตรต่อกัน มีเมตตาต่อกัน ก็มองเห็นความทุกข์ของกันและกันว่า ต่างคนก็ต่างมีความทุกข์เหมือนกัน และสิ่งที่เขาเป็นอย่างนั้น บางครั้งเขาก็ไม่ได้ต้องการจะเป็นอย่างนั้น แต่เป็นเองโดยกลไกและธรรมชาติของเขา

ทางสายกลาง

เมื่อพุทธศาสนามองหรือแสดงทัศนะต่อโลกตามสัจจะอย่างนี้ พุทธศาสนาจึงชี้ให้เห็นอีกว่า ทางออกจากความทุกข์นี้มี เรียกว่า “ทางแห่งอริยมรรค”

ฉะนั้น ทัศนะที่ ๒ ที่พระองค์แสดงก็คือ “ทางสายกลาง” ที่ทำให้ได้เห็นว่า เมื่อใดก็ตามที่คนมีความทุกข์ ถ้าไม่เดินบนทางสายกลางแล้ว เขาไม่มีทางออกจากวงจรแห่งความทุกข์ได้ เขาจะจมปลักอยู่กับความทุกข์ ปฏิเสธความทุกข์ ไม่อยากให้ความทุกข์เกิดขึ้น อยากหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ อยากให้ความทุกข์หายไป ซึ่งเขาจะใช้แต่ความอยาก อยาก และอยาก ซึ่งเขาไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่าการใช้ความอยาก คือ การสร้าง ความทุกข์ใหม่เป็นสมุทัย คือ เหตุให้เกิดทุกข์ให้กับตนเอง อยู่เสมอ

เขาต้องเดินบนทางสายกลาง คือ เห็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นตรงๆ ไปเลย และเห็นเหตุ คือ ตัณหาที่แสดงออกอยู่บนจิตใจเรา และเห็นการดับไปของตัณหาได้ด้วยว่า ดับไปอย่างไร มรรคจึงจะเกิดขึ้นในแต่ละครั้ง ตรงนี้คือสาระสำคัญที่พระองค์ทรงแสดงทัศนะแห่งการเป็นทางออก และแสดงทัศนะต่อชาวโลกให้โลกได้รับรู้ว่า เมื่อใดก็ตามที่เดินตามทางแห่งอริยมรรคแล้ว จุดที่เขาจะเข้าไปสู่ความพ้นไปตามลำดับมี ๔ ลำดับ คือ โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี อรหัตต์ ถ้าเดินตามเส้นทางอริยมรรคนี้ และแสดงทัศนภาวะของผู้ที่หลุดพ้นแล้วว่า นิพพานเป็นที่รองรับหลังจากพ้นแล้ว นี่คือ ทัศนะทางพุทธศาสนาที่มีต่อชาวโลก ที่ทำให้โลกได้เข้าใจ และ

จะได้ทำการตื่นรู้ว่า เราตกอยู่ภายใต้ชะตากรรมเดียวกัน คือ มีทุกข์เหมือนกัน มีเหตุให้เกิดความทุกข์เหมือนกัน ฉะนั้น การดับทุกข์ก็ควรจะดับแบบเดียวกัน วิธีการปฏิบัติเป็นไปเพื่อการดับทุกข์ ก็ต้องเป็นวิธีเดียวกัน เพราะนี่คือสัจจะ

คำว่า สัจจะ หมายถึงสิ่งที่จะไม่เปลี่ยนแปลงตัวเอง ไปเป็นอย่างอื่น จะเป็นอย่างนี้อยู่เสมอ พระพุทธเจ้าจึง ตรัสถึงสัจจะตามนี้ทุกพระองค์ ไม่เปลี่ยนแปลงสัจจะให้เป็น อย่างอื่น สัจจะมี ๔ ก็พูดถึงสัจจะ ๔ ไม่มีสัจจะที่ ๕ บรรดา ความจริงหรือบรรดาสัจจะ อริยสัจเป็นเลิศกว่าสัจจะทั้งปวง นี่คือนสิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสสอน

อสาพหุษาแสดงสัจจะให้มวลมนุษยชาติได้รับรู้

อสาพหุษาจึงเป็นการแสดงทัศนะของพระพุทธศาสนา ให้ชาวโลกได้รับรู้ว่า พุทธศาสนาเรามีทัศนะต่อชีวิตของมวล มนุษยชาติตามหลักสัจจะอย่างนี้ และอยากให้มนุษยชาติได้ รับผล คือความหลุดพ้น ซึ่งจะหลุดพ้นได้ก็ต้องอาศัยธรรมะ ธรรมะถูกใช้อยู่ในรูปแบบของคำสวดมาเป็นระยะเวลายาวนาน กว่าที่จะดึงธรรมะให้มาอยู่ในรูปของคำสอน และสร้างเป็น องค์ความรู้ให้เรานำไปใช้ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะบทสวดทำให้เรา

เข้าถึงสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะ ได้ยาก จึงทำให้ศาสนาถูกรับรู้ในสิ่งที่เป็นสัจจะของตัวบุคคลนี้น้อยมาก แม้แต่บางคนที่ได้รู้สัจจะแล้วก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเลยที่จะบอกสัจจะนั้นผ่านองค์ความรู้ให้คนอื่นได้รับรู้

ฉะนั้น จะทำอย่างไรให้ธรรมะที่ทรงคุณค่ากลับไปอยู่ในตัวบุคคล และคน ๆ นั้นจะสามารถรับรู้ธรรมะที่ทรงคุณค่าได้ จึงต้องสร้างองค์ความรู้เหล่านี้ที่จะทำให้คน ๆ นั้นเดินตามความรู้ เข้ามารู้มาเห็นธรรมะที่อยู่บนจิตใจของเขาเอง แล้วเขาจะเห็นคุณค่าของธรรมะนั้นอยู่บนตัวของเขาเอง ต้องเป็นองค์ความรู้เหล่านี้ และเป็นองค์ความรู้ที่เราสามารถปฏิบัติตามได้ และเกิดผลในด้านการปฏิบัติด้วย จึงจะเป็นความสำคัญ

ถึงเวลาที่เรานำพาศาสนาเป็นไปตามหลักธรรม หรือหลักสัจจะ ไม่ควรที่จะปล่อยให้ศาสนาอยู่ภายใต้กรอบ หรืออิทธิพลของค่านิยมทางสังคม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี พิธีกรรม หรือใช้คำสอนอยู่ในรูปของคำสวด จนทำให้เราไม่เข้าใจและไม่รู้เรื่อง ค่านิยมของการสวดนี้เองจึงทำให้มนุษย์ที่ไม่เข้าใจศีลและธรรม ผูกติดกับการสวด คิดว่าชีวิตจะดีเพราะการสวดบทนั้นบทนี้ คิดว่าชีวิตจะได้รับผลอันยอดเยี่ยมต่อบทสวดแต่ละบทที่ตัวเองคาดหวังผล ซึ่งนั่นคือวิถีชีวิตที่เราเคยเป็นมาแต่ก่อนนี้ และศาสนาเคยบอกให้เราทำแบบนี้

ในส่วนของ การสวดพระปริตรนั้น เป็นการสวดโดยใช้อองค์คุณของภษามคธเป็นปริตร ใช้ในกรณีจำเป็นจริง ๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหา เป็นความจำเป็น แต่ถ้าจะใช้เพื่อเรียนรู้ ต้องใช้อองค์ความรู้ อย่างนำคำสอนไปใช้ในคำสวด ในการเรียนรู้ต้องใช้อองค์ความรู้ ทำอย่างไรที่คำสอนนี้จะถูกรับรู้ด้วยความเข้าใจ จากเรา ต้องขบตีหลักคำสอนเหล่านั้นออกมาเป็นองค์ความรู้ และสื่อสารให้พวกเขาได้เข้าใจและเห็นความจริง ที่เรียกว่าหลักธรรมนั้นอยู่บนจิตใจของเรา เพราะคำว่าธรรมทั้งหมด พระองค์หมายถึงชีวิตของเราเอง

คำว่า ธรรม คือ อริยสัจธรรม และความจริงสิ่งที่ทรงไว้ ซึ่งความจริง มีขั้น ๕ เมื่อไร มีทุกข์ทรงอยู่ ตั้งอยู่ เป็นอยู่ มีอยู่ในตัวของเราเอง ชีวิตเรามีขั้น ๕ อุบาทนขั้น ๕ นั้น หมายถึงว่าศาสนาควรจะได้รับแก้ไขในจุดที่ควรจะต้องแก้ไข อะไรที่ยังคงอยู่ ควรคงไว้ก็ยังคงไว้ แต่สิ่งหรือจุดที่ควรจะได้รับแก้ไข ถ้าไม่ได้แก้ไขเลย ศาสนาก็รอวันที่จะเสื่อม แล้วใครจะแก้ไข พุทธบริษัท ๔ ใหม่ๆ ที่จะเป็นผู้นำพาศาสนา ฉะนั้นศาสนาไม่ใช่ผูกขาดกับใครคนใดคนหนึ่ง แต่อยู่กับพุทธบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พวกเราอยู่ในส่วนของอุบาสก อุบาสิกา ภิกษุก็ควรทำหน้าที่ของภิกษุ แต่ภิกษุที่ไม่ทำหน้าที่ของภิกษุ ก็แล้วแต่ภิกษุเหล่านั้น

แต่พระอาจารย์จะไม่ละเลยหน้าที่ของภิกษุที่ควรจะทำ คือ การบอกหลักคำสอนที่ควรจะทำ และแนะนำหลักคำสอนที่ควรแนะนำให้กับพวกเรา ให้พวกเรานำไปใช้และปฏิบัติ

ในโอกาสนี้ อาสาพหุชชา ทำให้เราได้ทำความเข้าใจว่า ธรรมะที่พระองค์ตรัสรู้แล้วสอนออกไป มีผู้รู้ตามได้ด้วย คำว่า รู้ตามได้ด้วย คือ รู้แบบเดียวกันกับที่พระองค์รู้ ไม่ใช่ รู้แตกต่างจากที่พระองค์รู้ พระองค์ตรัสรู้อย่างไร เราสามารถรู้ได้แบบนั้น หรือพระอรหันต์บุคคลเหล่าใดก็ตามรู้ธรรมในสิ่งที่พระองค์ตรัสสอนแล้ว เราก็สามารถรู้ได้แบบนั้น ไม่ได้รู้ต่างจากกันเลย เพราะสังขธรรมมีหนึ่งเดียว บุคคลผู้รู้สังขธรรม ก็รู้สิ่งที่เป็นหนึ่งเดียวนี้นั้น เห็นสังขธรรม ก็เห็นสิ่งที่เป็นหนึ่งเดียวนี้นั้น ไม่ใช่อย่างอื่น เพราะเป็นความจริง ไม่ใช่ต่างคนต่างเห็นก็ต่างของใครของคนนั้น แต่เห็นสิ่งเดียวกัน เมื่อเห็นแล้วก็สามารถแก้ไขทุกข์ แก้ไขปัญหาบนจิตใจของผู้เห็นนั้นได้ด้วยตัวของผู้นั้นเอง

แสดงว่าธรรมะที่พระองค์ทรงสอน พวกเราทุกคนสามารถเข้าถึงได้ แม้ทปรมะ แบบที่เรียกว่า บัวในตม เพราะพระอาจารย์เคยเป็นบัวในตมมาก่อน และแน่นอนว่าพวกเราก็มาจากตมเหมือนกัน แต่จะพาพวกเราออกมาจากตม อาจจะ

อยู่กลางน้ำได้บ้าง หรือปริ่มน้ำ รอวันบานในอีกวันต่อไปก็ได้
นี่คือสาระสำคัญของธรรมะที่พระองค์ตรัสสอน

อาสาพหุชาจึงเป็นวันที่มีความสำคัญทางพระพุทธ-
ศาสนาที่พวกเราควรจะรับรู้และเข้าใจ เพราะถ้าหากพระพุทธ
องค์ไม่ทรงแสดงธรรมบนโลกมนุษย์นี้ ศาสนาพุทธจะไม่อุบัติ
ขึ้น เมื่อศาสนาพุทธไม่อุบัติขึ้น จะไม่มีใครบอกทางหรือ
ชี้ทางให้เราได้ดำเนินอย่างถูกต้องว่า เราควรจะดำเนินบน
เส้นทางในหลักการอริยมรรคนี้อย่างไร แล้วถ้าไม่มีเส้นทาง
ให้เราได้เดิน นั่นหมายความว่าเราเดินอยู่บนเส้นทางมิจฉา
ทิฎฐิ คิดดูว่าเราเดินบนเส้นทางมิจฉาทิฎฐิมาก่อนหน้านี้แล้ว
ทำให้เรามีทุกข์ และมีปัญหามาในชีวิตของเราเนี่ย มันหนักขนาด
ไหน และถ้าเราเดินบนเส้นทางมิจฉาทิฎฐินั้นไปตลอดทั้งชีวิต
ไม่ใช่หนักแค่ชาตินี้ ชาติหน้าก็หนัก มีที่รองรับของผู้ที่เป็น
มิจฉาทิฎฐิอยู่แล้วในโลกหน้า กำเนิดสัตว์เดรัจฉาน เปרט ผี
ปีศาจ และนรก เป็นที่รองรับของบุคคลผู้ที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ

เส้นทางอริยมรรคเริ่มต้นที่พระรัตนตรัย

ฉะนั้น การเดินบนเส้นทางอริยมรรค คือ การเดินออกจาก
สิ่งที่จะนำเราไปสู่ทุกคติที่ยากลำบาก คติ แปลว่า ภูมิที่จะ
ต้องไป ทุ แปลว่า ชั่ว ยาก ลำบาก ให้เริ่มต้นที่พระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยคือจุดเริ่มต้นของการดำเนินบนเส้นทางนี้ เรียกว่า “โสดาปัตติมารค” เดินตรงนี้ให้ถูกต้อง และจุดเริ่มต้นของเราที่เริ่มต้นกันมาตั้งแต่แรก และเห็นผลทางด้านพระรัตนตรัยที่ปฏิบัติกันอยู่บนจิตใจของเราเองว่าส่งผลต่อชีวิตเราได้อย่างไร แล้วเราจะสามารถใช้พระรัตนตรัยขับเคลื่อนชีวิตไปในจุดที่ถูกต้องได้อย่างไร นี่คือการกำหนดทิศทางตนเองด้วยพระรัตนตรัยว่าทิศทางของจิตเราจะเป็นไปอย่างไร ถ้าจิตถอนออกจากพระรัตนตรัยเมื่อไร ไร้ทิศทางเมื่อนั้น เพราะอะไร เพราะจะมีสิ่งอื่นให้จิตได้ยึดเกาะที่ไม่ใช่พระรัตนตรัย และไม่ทรงคุณค่าเทียบเท่ากับพระรัตนตรัยให้จิตไปเกาะ แต่เกาะได้ไม่นานหรอก เดียวก็เปลี่ยนใหม่ สังเกตว่าสิ่งที่จิตเคยยึดเกาะมาก่อนหน้านี้มีสิ่งเดียวใหม่ ที่หวังพึ่งพาอาศัยในสิ่งเหล่านั้น ไม่ได้มีสิ่งเดียว แต่มีเต็มไปหมด

ถ้าหากเราไม่ได้สร้างคุณค่าของศาสนาให้เป็นความสำคัญ ที่เราจะต้องเลือกใช้หลักคำสอนทางศาสนามาปฏิบัติบนชีวิตเราเองเพื่อแก้ไขทุกข์ และแก้ไขปัญหามบนชีวิตเราเอง เราก็จะมีสิ่งอื่นที่จะมาเป็นตัวทดแทนหลักคำสอน สิ่งนั้นอาจจะไม่ใช่หลักคำสอน แต่เป็นสิ่งที่คนอื่นสอน ที่ไม่ใช่พระพุทธเจ้าสอน สร้างทดแทนให้พวกเราได้เข้าไปผูกติดเกาะเกี่ยว พัวพัน ยึดถือ คาดหวังผล อยากให้อำนวยผลตอบ

สนองต่อตน มีเยอะแยะเต็มไปหมด แล้วศาสนาก็จะถูกละลาย คำสอนก็จะไม่ถูกรับรู้ ศาสนาก็รอวันเสื่อม สิ่งที่สร้างมาทดแทนก็เป็นค่านิยมใหม่ หรือเป็นอารยธรรมใหม่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา เพราะมนุษย์จินตนาการขึ้นมาว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์มี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะอำนวยผลตอบสนองให้กับตัวเรา ถ้าหากเราบวงสรวง เช่นไหว้ สักการะบูชา อ้อนวอน และเมื่อใดก็ตามที่เรายึดถือสิ่งที่เรียกว่า ศักดิ์สิทธิ์ เราก็ทำแบบนั้น คือ เช่นสรวง เช่นไหว้ สักการะ อ้อนวอน สวดร้องขอ แล้วชีวิตเราก็จะจำนนต่อวิธีการแบบนั้น แต่เมื่อละชีวิต (ตาย) ไป เราไม่รู้หรือว่าวงจรแห่งชีวิตและวิบากกรรมที่ทำแบบนั้นจะดึงเราไปสู่การชดใช้ผลอย่างไรในเบื้องหน้า แต่เมื่อเรามีผู้รู้บอกเราแล้ว คือพระพุทธเจ้า ว่าวงจรแห่งชีวิตเราจะเป็นไปอย่างไรด้วยเหตุปัจจัยที่เราทำ เราก็สร้างเหตุให้ถูกต้อง ใช้พระรัตนตรัยเป็นที่ยึดพึ่งทางใจให้ได้ นั่นหมายความว่า ถ้าเราต้องการจะให้ศาสนามาเป็นศาสนา เราจะต้องสร้างข้อปฏิบัติของศาสนาให้ถูกต้อง เพราะศาสนาจะเป็นศาสนาไม่ได้หากไม่มีผู้ปฏิบัติตามหลักการของศาสนา และศาสนาจะกลายเป็นความมกมายหากคนในศาสนาไม่ได้เข้าใจในคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และความมกมายก็รูกล้ำเข้ามาในศาสนาที่รอบด้านแล้วเต็มไปหมด

ทั้ง ๆ ที่ศาสนานี้เป็นศาสนาที่กำจัดการมมกาย แต่ความมมกายกลับเพิ่มมากขึ้นในศาสนา แสดงว่าศาสนาไม่มีศักยภาพที่จะแก้ไขความมมกายออกจากศาสนาได้ เป็นเพราะอะไร เพราะคนยังอยู่ในข้างของความมมกายอยู่ จึงยากมากที่ศาสนาจะกลับมาอยู่ในจุดที่ถูกต่องได้ วิธีการเดียวที่จะทำให้เราสร้างศาสนาในจุดที่ถูกต่องได้ คือปฏิบัติตามหลักการของศาสนาให้ถูกต้อง เพราะศาสนาจะเป็นศาสนาได้ก็ต่อเมื่อมีผู้ปฏิบัติตามหลักการของศาสนาได้ มีหลักการอยู่ แต่ปฏิบัติไม่ได้ สอนได้ บอกได้ พูดได้ แต่ทำไม่ได้ ไม่มีประโยชน์

คำสอนของพระพุทธองค์เป็นอกาลิโก อยู่เหนือกาลเวลา จะยุคไหนสมัยไหนก็ตาม มีทุกข์ทั้งหมด อีก ๑๐๐ ปีข้างหน้าก็มีความทุกข์เกิดขึ้นกับผู้คน ใน ๑๐๐ ปีข้างหน้าอะไรเป็นทางออก เมื่อทางออกที่พระพุทธองค์สอนไว้เมื่อ ๒๕๖๐ กว่าปี คนในครั้งพุทธกาลเขามีทุกข์ แล้วดับทุกข์ได้ด้วยวิธีการแห่งหลักคำสอนนั้น ปัจจุบันนี้หลักคำสอนนั้นก็ยังสามารถดับทุกข์ได้อยู่ ไม่ได้เสื่อมหายไปไหน ที่เสื่อมเพราะเราเข้ามาไม่ถึงตัวหลักคำสอนที่นำมาใช้ได้จริง ๆ ในชีวิตของเรา เพราะเราให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า งมกาย งมมันต้องไปงม ธรรมะไม่ต้องไปงม ธรรมะอยู่ในตัวเรา สามารถตื่นรู้ เป็นตัวตื่นรู้ งมกายอยู่กับสิ่งที่คิดว่าจะมีอะไรบันดาลให้

กับชีวิตเราได้ เราก็ขาดศรัทธาในตัวเอง เมื่อมนุษย์ไม่ศรัทธา
ในความเป็นมนุษย์ มนุษย์ก็อ่อนแอ มนุษย์ที่อ่อนแอจะเผชิญ
กับความทุกข์ได้อย่างไร เมื่อความทุกข์เกิดขึ้นก็วิ่งหนีกันหมด

ปุจฉา - วิสัชนา

โยม : ผมนั่งสมาธิเป็นวัน ๆ เลยนะครับ ครูบาอาจารย์สอนให้นั่งสมาธิให้จิตสงบ คือต่างจากพระอาจารย์ ผมกินข้าวเวลาเดียว และนั่งทั้งวันเหมือนกัน แต่จิตก็เหมือนลิงครับ จิตกระโดดไปแล้วดึงกลับ

พระอาจารย์ : เหมือนลิง นี่จิตวอกแวกใช่ไหม

โยม : มันแถม คือมันแถมออกไปแล้วดึงกลับมา บางทีผมนั่งอยู่ ๒ ชั่วโมง ๓ ชั่วโมง บางทีครึ่งวันครับ

พระอาจารย์ : แล้วเป็นอย่างไร

โยม : มันเบา

พระอาจารย์ : ทำมากี่ปี

โยม : ทำมาเกือบปีครับผม แต่มันไม่ใช่ คือ เอาจิตไม่อยู่จริง ๆ จิตเหมือนลิง แต่คำสอนของพระอาจารย์ก็คือให้มอง ให้พักอารมณ์ และให้มอง เรียบรู้ ตรงนี้ผมงงอยู่ว่าอยากให้เห็นแต่ไม่เห็น

พระอาจารย์ : งงไปก่อน ไม่เป็นไร ถ้างง ก็ถูกแล้ว

โยม : ครับ คือ ผมก็เห็น สมมติว่าเห็นกระโถน ผมก็เห็นเป็นกระโถน

พระอาจารย์ : เราเห็นจิตว่าออกแวกออกไปได้อย่างไร
นั่นแหละเห็น ฉะนั้น ทุกข์เกิดขึ้น ทำไมไม่เห็นล่ะ

โยม : อ้อ ใช่ครับ เห็นแล้วก็ดึงกลับมา แล้วมันก็ออกไปอีก

พระอาจารย์ : ไม่ต้องดึง เห็นเฉยๆ เพราะสัมมาทิฏฐิ
บอกให้เห็น ไม่ใช่ให้ดึง

โยม : สมมติผมนั่งสมาธินี้ จิตผมก็นิ่งไปอยู่ที่บ้าน

พระอาจารย์ : จิตไม่ได้ไปบ้าน จิตอยู่ที่เดิมนั่นแหละ
เพียงแต่เอาเรื่องบ้านมาคิด จิตอยู่ที่เดิมข้างในนี้ แต่เราเข้าใจ
ว่ามันไป นั่นคือความหลงการปรุงแต่งของจิต แท้ที่จริงจิต
อยู่ที่เดิม แค่เอาเรื่องมาคิดไว้ข้างใน เราเข้าใจว่าจิตออกไป
ข้างนอก จึงอยากจะดึงกลับคืนมา

โยม : ผมก็มานั่งจับลมหายใจ ตรงท้อง ตรงปลายจมูก

พระอาจารย์ : หวังจะให้มันคงอยู่ บางคนจ่อตุลมที่จมูก
จนจมูกเป็นเหน็บชา

โยม : อันนี้เรื่องจริงครับ

พระอาจารย์ : จริง เพราะจ่อจนพลังการจ่อทำให้จมูก
โดนฟุ้ง บางคนเป็นเหน็บชาเลย

โยม : ผมนั่งอยู่ ๓ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมงแล้วก็ออกมา กลับไม่เห็นอะไรเลย เห็นแต่ตัวเลข ผมไปบอกพระอาจารย์ที่สอนผม ท่านก็บอกเลขให้ญาติโยมไป ถูกลี้อตเตอร์รี้กัน แล้วเขาก็มาทำบุญสร้างพระประธาน ผมงงครับ พระอาจารย์บางท่านก็ให้นั่งสมาธิอย่างเดียว ให้กำหนด พุทโธ พุทโธ

พระอาจารย์ : นั่นเป็นแบบวิธีของอาจารย์ผู้สอนท่านนั้น แบบวิธีนี้ของพระอาจารย์นำมาจากหลักการสอนที่พระพุทธรูปองค์ทรงสอนไว้ พระพุทธรูปองค์ทรงสอนอย่างไร พระอาจารย์จะเรียนรู้วิธีการสอนของพระพุทธรูปองค์

โยม : ครับ ผมมาเจอทางนี้และเดินทางนี้แล้วครับ

พระอาจารย์ : แล้วเป็นอย่างไรบ้าง

โยม : ชีวิตผมเปลี่ยนครับ จากเดิมที่เคยทะเลาะกับภรรยา ก็ไม่ทะเลาะ

พระอาจารย์ : ไม่ทะเลาะแล้วภรรยาแปลกใจไหม

โยม : แต่ก่อนภรรยาพูดอะไรมาผมตวาดเลย พอมารู้จักกับพระอาจารย์และการปฏิบัติของพระอาจารย์ พอภรรยาพูดมาปุ๊บ ผมทักอารมณ์เลย ทักเสรีจก็ยิ้ม

พระอาจารย์ : เปลี่ยนได้ นะ

โยม : ครั้นผม จนลูกชายของผมบอกว่ามีความสุข
เมื่อก่อนนี้เข้าบ้านมา พ่อแม่ทะเลาะกัน บางทีปิดประตู
เสียงดัง ลูกชายคุยกับคุณย่าว่า หนูไม่มีความสุขเลย พ่อแม่
ทะเลาะกัน หลังจากที่ผมปฏิบัติมา ๓ เดือน ดีขึ้นครับ
ลูกบอกว่า หนูมีความสุข พ่อกับแม่เปลี่ยนไป หนูเห็นความ
เปลี่ยนแปลง ผมก็เลยแนะนำให้ลูกปฏิบัติ กลายเป็นว่าลูก
ตวาดผมแทน

พระอาจารย์ : พ่อเราไม่ทะเลาะ ทางฝ่ายไหนก็ไม่
ทะเลาะตอบ เพราะไม่มีคู่ทะเลาะแล้ว โอเค ได้ผลดี ก็ดีแล้ว

โยม : การปฏิบัติบางสาย เช่น แบบสติปัฏฐาน ๔ เช่น
ดูกาย ซึ่งบางสำนักจะให้ดูแค่กายอย่างเดียว ไม่ให้ดูความคิด
แต่ผลสุดท้ายก็ได้ปัญญาญาณเช่นเดียวกัน ความสงสัยของผม
ก็คือ ในเมื่อเป็นสิ่งที่ต้องมาบรรจบกัน คือ ได้มรรคผล
อันเดียวกัน เหตุใดจึงมีหลายวิธี

พระอาจารย์ : จะบรรจบจริงหรือเปล่า

โยม : บางสายก็ต้องมีผู้ได้มรรคผล เช่น โสดาบัน

พระอาจารย์ : ไม่ปฏิเสธว่าเข้าถึงมรรคผล หรือไม่เข้า
ถึงมรรคผล ถ้าสังเกตดี ๆ เมื่อเข้าถึงมรรคผลแล้ว ถ้าทำลาย
สังโยชน์แล้ว ต้องสอดคล้องกับวิถี บางคนยังเห็นบวงสรวงอยู่

บางคนยังเห็นเช่นนี้ไว้อยู่ ก็เจริญกายาคตาสติอยู่นี้แหละ บางคนยังบูชาในสิ่งที่ไม่เหมาะแก่การบูชาที่ไม่ใช่พระรัตนตรัยอยู่

โยม : การที่ไม่ใช้ความคิด กับที่พระอาจารย์บอกว่า อริยมรรคที่เป็นสัมมาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ดีที่สุดถูกไหมครับ คือ ใช้สัมมาทิฏฐิในการดูเกิด-ดับ แต่ถ้าเป็นการดูกาย หรือนั่งสมาธิเหมือนอย่างครูอาจารย์ท่านอื่น ๆ สอน ก็คือการดูการเกิด-ดับเหมือนกันใช่ไหมครับ เช่น เวลาที่เอาสติมาอยู่ที่กายแทนตอนที่มืออะไรเกิด นั่นคือ การเกิด-ดับอัตโนมัติ ใช่ไหมครับ ก็เลยมาบรรจบกันอย่างนี้หรือไม่ครับ

พระอาจารย์ : การเกิด-ดับมี ๒ ภาวะ ภาวะแรกคือ เห็นการเกิด-ดับด้วยสติ สติปัญญา ๔ ก็เห็นการเกิด-ดับ ภาวะที่ ๒ เห็นการเกิด-ดับด้วยอริยมรรค เห็นการเกิด-ดับเหมือนกัน แต่ให้ผลต่างกัน การเห็นการเกิด-ดับบนสติ ก็จะได้ผล คือ สติสัมปชัญญะในปัจจุบัน แต่จะบรรลุหรือไม่บรรลุก็ไม่รู้ แต่มีสติต่อเนื่อง ส่วนการเห็นการเกิด-ดับด้วยหลักอริยมรรค คือ กำหนดรู้ผ่านอริยสังขันธ์นี้จะได้อริยมรรคซึ่งจะไปทำลายสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาสได้ เคยเห็นคนที่เจริญสติจนสติต่อเนื่องตลอดทั้งวัน ความทุกข์ไม่กระทบเลย แล้วสำคัญหมายสติตอนนั้นว่า คือผลที่เขาบรรลุถึงแล้วอย่างใดอย่างหนึ่ง

เป็นระยะเวลาหลายปี จนมาปฏิบัติตามหลักการของอริยมรรค จึงเห็นกิเลสพุ่งขึ้นมา สติที่ทำหน้าที่เป็นสติ ก็ทำหน้าที่เป็นสติ แต่ไม่ได้ทำลายอาสวกิเลส

การเจริญสติอย่างไรให้ได้อริยมรรค นี่คือความสำคัญต่างหาก วิธีการเข้าถึงสติปัฏฐาน คือกระบวนการวิธีที่พระอาจารย์กำลังจะสอนอยู่ แต่ไม่ได้ดึงสติปัฏฐานมาสอนตรงๆ สติปัฏฐานทำให้คนบรรลุมรรคผลได้ไหม ตอบว่าได้ แต่วิธีการสอนของผู้สอนสามารถสอนให้เข้าถึงมรรคผลได้หรือเปล่า หรือหยุดเพียงแค่นี้ได้เท่านั้น ผู้ที่สอนสติปัฏฐานให้เข้าถึงมรรคผลก็มี แต่เท่าที่เคยเห็น มาจากสำนักที่สอนการเจริญสติ และเจริญสติได้อย่างดีด้วย แต่ปรากฏว่ามองไม่เห็นกิเลสภายในใจตัวเอง เพราะสติปิดอยู่ สติเกิด-ดับต่อเนื่อง ถ้าเจริญอยู่ตลอดจนถึงชีวิต ไม่เสื่อมชาตินี้ก็เสื่อมชาติหน้า แต่อริยมรรคอริยผลเกิดขึ้นแล้วไม่เสื่อมเลย จะชาตินี้หรือชาติไหนก็ไม่เสื่อม มีแต่จะเจริญ นี่คือความต่าง

โยม : ถ้าชาตินี้เราฝึกได้แล้ว ทำไมคนเราเกิดใหม่แล้วก็ต้องมาฝึกใหม่อีก

พระอาจารย์ : ใช่ เพราะยังไม่ถึงที่สิ้นทุกข์หรือยุติการเกิด ก็ต้องไปฝึกอีก แต่ถ้าเจริญอริยมรรค จะนำเราไปสู่ความสิ้นการเกิด หรือสิ้นทุกข์โดยส่วนเดียว

ฉะนั้น จะฝึกอย่างไรก็ตาม ถ้าเราจับหลักอริยสัจไว้ ทุกครั้งที่พระพุทธองค์แสดงธรรม พระองค์จะต้องสอนอริยสัจ เพื่อทำให้มรรคผลเกิดขึ้นในบุคคลผู้จะเข้าถึงมรรคผล แต่ในจำนวนบุคคลที่ยังไม่เข้าถึงมรรคผลได้ พระองค์จะทรงแสดง สติปัฏฐานให้เป็นองค์รองรับในจิตของเขาก่อน แล้วค่อยไป รับรู้อริยสัจในภายหลัง ฉะนั้น การแสดงสติปัฏฐานอย่างเดียว โดยไม่สอนอริยสัจไม่ได้ ต้องสอนอริยสัจด้วย สตินั้นจึงจะเป็น สติในอริยมรรค ไม่ใช่แค่สติและสัมปชัญญะเท่านั้น

โยม : การเจริญอริยมรรคนั้น ต้องทำอย่างไรครับ

พระอาจารย์ : เมื่อใดก็ตามที่เราเห็นทุกข์ เห็นเหตุของ ทุกข์ เห็นความดับทุกข์ เห็นข้อปฏิบัติที่เราจะปฏิบัติต่อทุกข์ ที่เกิดขึ้นบนชีวิตเราอย่างไร เห็นเหตุ คือ ตัณหา ว่าเราจะปฏิบัติ ต่อเหตุหรือตัณหานั้นอย่างไร เห็นว่าตัณหาที่เกิดขึ้นและ ดับไปนั้น การดับไปของตัณหาจะปฏิบัติต่อการดับไปของ ตัณหานั้นอย่างไร การเห็นนี้เรียกว่า อริยมรรค เมื่ออริยมรรค เกิดแล้ว ก็ฝึกที่จะอบรมให้เกิดโดยความเห็นอย่างนี้ ย้ำ ๆ ซ้ำ ๆ อยู่เสมอ เรียกว่า ปริวัฏฐิ เส้นทางของอริยมรรคเกิดขึ้น อย่างนี้

โยม : โยมนั่งสมาธิ ตอนนั้นพระอาจารย์บอกว่าติด ในสมาธิ ก็เลยมาดูกาย ตอนนั่งสมาธิ ติดอยู่ในสมาธิ

ไม่อยากจะออก ที ๑ ที ๒ ยังอยู่ในสมาธิ มันเบาสบาย ตอนนั้น พระอาจารย์บอกว่าติด ก็เลยมาดูกาย เวลาเดินเห็นเป็น ซีโครงเดิน บางทีนั่งสมาธิ แรก ๆ ดูลมแล้วเห็นเหลือแต่หัว ทรมาณมาก จนมาเล่าให้พระอาจารย์ฟังว่าทรมาณ ตอนนี้อยอม จะกลับมานั่งเหมือนเดิมได้ไหมคะ

พระอาจารย์ : ฝึกพิจารณาร่างกายดีกว่า จะได้ผล ได้อานิสงส์มากกว่า

โยม : ที่กำลังทำตอนนี้ใช่ไหมคะ กำลังทำอยู่ตอนนีเห็นซีโครงเดิน

พระอาจารย์ : พิจารณาให้เห็นซีโครงผูกอ่อนสลายเป็น ดินให้ได้ พิจารณาให้เห็นความผูกความกร่อน ความเสื่อมความ สลายของซีโครงได้เมื่อไร ก็จะเข้าใจคำว่า ธาตุ ของร่างกาย

โยม : ปฏิบัติไปก็ยิ่งเห็นความชั่วของตัวเองมากขึ้น

พระอาจารย์ : ถูกต้อง การเห็นความไม่ดีในตัวเรา เป็นการถ่ายเท การถ่ายเทมี ๒ อย่าง คือ การถ่ายเทอารมณ์ และการถ่ายเทอาสวะ จังหวะที่เห็นความชั่ว เรียกว่า การถ่ายเทอาสวะออกมา การถ่ายเทอาสวะจะเป็นผลดีกับเรา มากกว่าเป็นผลไม่ดี มันจะถ่ายเทออกมาจากจิต เพราะจิต เก็บสะสมเรื่องราวเหล่านี้เอาไว้ การถ่ายเทออกก็ไม่เป็นเชื้อ

ของทุกข์ จะไม่เป็นเชื้อนำไปสู่ภพ เพราะตอนใกล้ตาย ถ้ามันโผล่ขึ้นต่อนั้น มันแหละมันนำไปสู่อบายภูมิได้ แต่ถ้ามันโผล่ต่อนี้ ต่อนี้เรายังเป็นอยู่ ยังไม่ตาย เรียนรู้และปล่อยให้มันแสดงออก แล้วถ่ายเทออกมา

โยม : เราก็ไม่ต้องไปยึดติดกับอดีตที่ผ่านมาใช่ไหม

พระอาจารย์ : ใช่ ก็อยู่กับการพิจารณา อยู่กับพระรัตนตรัย อยู่กับการท่องเที่ยว การดูการเกิด-ดับ ก็รับรู้ว่า เป็นการถ่ายเทอาสวะออกจากจิต อย่างนี้จะดีกว่า

โยม : ถ้าเกิดว่าจิตเผลอไปยึดติดบ้าน หรือสิ่งของที่เป็นของเรา จะจัดการกับความคิดนี้อย่างไรคะ

พระอาจารย์ : ไม่ต้องจัดการ มันยึดได้ไหม เมื่อเผลอไปยึด เอาจริง ๆ ยึดได้ไหม

โยม : ไม่ได้

พระอาจารย์ : ก็แค่นี้แหละ ไม่ต้องไปจัดการอะไร มันยึดไม่ได้อยู่แล้ว แค่หลงยึดแต่ยึดไม่ได้

โยม : เราก็ปล่อย

พระอาจารย์ : ก็รู้อย่างนี้แล้ว จะปล่อยหรือไม่ปล่อย ก็เรื่องของจิตแล้ว ให้มองเห็นความหลงของจิตว่า อ้อ มันหลง

ไปยึดทั้ง ๆ ที่ยึดไม่ได้ เหมือนกับมือกำลมนี่ได้อะไรบ้าง ได้แต่ความรู้สึกว่ามือกำอยู่ แต่ข้างในกำมือจริง ๆ สิ่งที่จะได้ไม่มี จิตหลงยึดว่ามันจะได้สิ่งนั้น ได้สิ่งนี้ มันยึดติด แต่ที่จริงแล้วติดไม่ได้หรอก ติดคือความหลงของใจ ก็เห็นความหลงของจิตว่า อ้อ มันหลงยึดติดไป เราก็ปฏิบัติภาวนาไป เดียวก็ไปแก้ไขความหลงของตัวเอง เราอยู่ในวิสัยของผู้ยึด มันเลยแสดงภาวะการยึดให้เราได้เห็นไปตามธรรมดา เป็นเรื่องปกติ ไม่ต้องแก้ การที่เราจะไปแก้มันนี่แหละคือปัญหา เพราะฉะนั้น อย่าไปสร้างปัญหาเพิ่ม เรียนรู้ตามหลักการนี้ จะสามารถแก้ไขความหลงได้เอง

โยม : ลักษณะพระรัตนตรัยแนบจิตเป็นอย่างไรครับ

พระอาจารย์ : แนบจิตก็ติดอยู่ในความรู้สึกในจิตเองจากข้างใน จิตนี้อยู่ที่หทัยวัตถุ คือ ท่ามกลางอก รับรู้พระรัตนตรัยที่ท่ามกลางอกที่ปรากฏรองรับ จะมีเครื่องรองรับ เราจะสังเกตได้ รับรู้ได้ มีภาวะบางอย่างรองรับจากข้างใน จิตใจเราจะมี ความมั่นคงมากขึ้น และจิตเราจะรู้ว่าสามารถยึดฟังกระแสพระรัตนตรัยที่เกิดขึ้นทางใจนี้ได้ จะรู้สึกว่าฟังสิ่งนี้ได้ นี่เป็นลักษณะของจิตที่มีพระรัตนตรัยแนบจิต

โยม : หากอยู่ในช่วงท่องเที่ยวธาตุฯ แล้วเป็นคนมีสังขาร

ปรุ้งแต่งเยอะ ควรทักอารมณ์อย่างเดียว หรือสามารถจัดลง
ชั้นร์ และอริยสัจได้เลยคะ

พระอาจารย์ : ท่องธาดูฯ ไปก่อน จะมีความคิดอะไร
ฟุ้งออกมาก็ตาม ท่องไปก่อน เหมือนอย่างยายคนหนึ่ง ทั้ง
ท่องธาดูฯ ทั้งเลี้ยงหลาน ท่องไปเลี้ยงหลานไป จิตใจกังวลห่วง
หลาน แต่ก็ท่องธาดูฯ จนวันหนึ่งเอามือจับมือหลาน เมื่อจับ
ปั๊บ เอ๊ะ ทำไมมือหลานเป็นดิน พอมองร่างกายตนเอง มือ
ก็เป็นดิน มองไปอีก อ้าว...เป็นดิน เป็นดินไปหมด แล้วก่อนดิน
ก็แตกสลาย ให้ท่องไปเรื่อย ๆ อย่างนี้

โยม : นั่งสมาธิแล้วท่องธาดูฯ ไปด้วย แล้วลมหายใจ
หายไป รู้สึกว่าไม่มีลมหายใจ จะจัดการอย่างไรคะ

พระอาจารย์ : แนะนำให้ลุกขึ้นมาเดินจงกรมท่อง
จะดีกว่า

โยม : ขณะนี้ปฏิบัติตามแนวทางของพระอาจารย์มา
ครบปีแล้ว อยู่ในขั้นตอนการพิจารณาภายในช่วงเวลา วันละ
๒๐ - ๕๐ นาที ระหว่างวัน ท่องธาดูฯ และระลึกถึงพระ-
รัตนตรัย คำถามคือ กระจกสลายกลายเป็นดิน ที่พิจารณา
เห็นแวบ ๆ คือกระจกผู้ก่อนเป็นผงแล้วปลิวสลายหายไป
แบบนี้ถูกไหมคะ

พระอาจารย์ : ถ้าสามารถพิจารณาแบบนี้ได้ ก็ถูกแล้ว ขอให้พิจารณาเห็นภาวะของความทุกข์ ความกำรอน ความเสื่อมสลายของกระดูกให้ได้ เมื่อเสื่อมสลายได้ก็เป็นผลดีทางด้าน การปฏิบัติ

โยม : เวลาเครียดและไม่มีทางออก เราควรทองพระรัตนตรัยจนแนบจิต จนสามารถหาคำตอบให้ชีวิตได้ใช่ไหมคะ

พระอาจารย์ : เมื่อมีความเครียด ให้ทักอารมณ์เครียดก่อน เพื่อให้สงบอารมณ์ เมื่อจิตสงบแล้วค่อยระลึกถึงพระรัตนตรัยในภายหลัง ฝึกทักอารมณ์เครียดก่อนว่า

นี่คือความเครียด

ความเครียดกำลังเกิดขึ้นกับจิต

จิตกำลังเกิดความเครียด

ความเครียดกำลังปรุงแต่งจิต

จิตกำลังถูกความเครียดปรุงแต่ง

ทักย่ำ ๆ ซ้ำ ๆ จนกว่าความเครียดนี้คลายตัวเองออกไป แล้วก็มาระลึกถึงพระรัตนตรัยจะดีกว่า เพราะถ้าระลึกถึงพระรัตนตรัยตอนนั้น จะเกิดการต่อต้าน และสู้กันกับความเครียด จะไม่ดี

โยม : รู้อารมณ์ดับ แต่ไม่รู้อารมณ์เกิด ต้องแก้อย่างไรคะ

พระอาจารย์ : รู้ดับไปก่อน รู้ดับไปเรื่อย ๆ จะทันต่อการเกิดเอง

โยม : การสวดมนต์ควรสวดบทไหนก่อน และจำเป็นใหม่ที่ต้องมีดอกไม้ จตุรูปเทียนครับ

พระอาจารย์ : ไม่มีบอกไว้ว่าควรจะสวดบทไหนก่อนหรือหลัง เพราะหลักการทางพระพุทธศาสนาไม่ได้กำหนดการสวดมนต์ไว้ มีแต่ให้ท่องบ่น ทรงจำบทธรรมที่เราจะไปปฏิบัติ นั้นไว้ให้คล้องปาก ขึ้นใจ การท่องทรงจำบทธรรมให้คล้องปาก ขึ้นใจนี้ เป็นสาระสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักการไว้ แต่การสวดมนต์ไม่มีหลักการ จึงไม่ทราบว่าควรสวดบทไหนก่อนหรือหลัง แต่ถ้าจะสวด เรียกว่าสวด/สาธยายปริตร ไม่ใช่สวดมนต์ สวดปริตรนี้ใช้เป็นเครื่องป้องกัน เครื่องคุ้มครอง เครื่องรักษา ซึ่งจะมีอยู่ในหนังสือหลักการชาวพุทธ สามารถแจ้งขอหนังสือหลักการชาวพุทธไปทางเพจได้

โยม : การนอนฟังธรรมะทุกคืนก่อนนอน ได้บุญไหมคะ

พระอาจารย์ : ได้ นั่งก็ได้ ยืนก็ได้ นอนก็ได้บุญเหมือนกัน

โยม : ช่วงนี้ทำไรต้องล้มต้นไม้หลายต้น รู้สึกไม่สบายใจ ควรจะบอกกล่าวชาวทิพย์อย่างไรคะ

พระอาจารย์ : อุทิศบุญให้กับผู้ที่สถิตต้นไม้ก่อน

แล้วบอกว่าให้รับบุญก่อน แล้วให้ออกจากการสถิต ข้าพเจ้าจะตัดต้นไม้ ถ้าไม่ออกมา เขาจะได้รับโทษจากการตัดต้นไม้ของเราด้วย ให้เขาออกมาก่อน อุทิศบุญให้ก่อนแล้วบอกเขา รับบุญแล้วให้ออกมา แล้วตัดได้

โยม : พิจารณากายแล้วรู้สึกว่างเปล่า ต้องทำอย่างไรต่อคะ

พระอาจารย์ : จิตว่าง ต่อไปที่องค์ขั้น ๕ แล้วจับอารมณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในจิตของเราลงขั้น แล้วกำหนดรู้ความเกิด-ดับ อธิบายผ่านอริยสัจ ๔ ว่า สิ่งที่เราเรียกว่าทุกข์คืออะไร สิ่งที่เราเรียกว่าเหตุของทุกข์คืออะไร ในหนึ่งอารมณ์ จัดลงขั้น เช่น

ความโกรธ เป็นสังขารขั้น

ความทุกข์ที่เกิดจากอารมณ์โกรธ เป็นเวทนาขั้น

การจดจำเรื่องราวที่โกรธ เป็นสัญญาขั้น

การรับรู้อารมณ์โกรธ เป็นวิญญาณขั้น

ตัวผู้โกรธ เป็นรูปขั้น

ขั้น ๕ เป็นทุกข์ ไม่ใช่สมุทัย

แต่การที่อยากกระทำต่อความโกรธ เป็นสมุทัย

(อยากให้ความโกรธหายไป ก็เป็นสมุทัย)

(อยากดับความโกรธ ก็เป็นสมุทัย)

(ไม่อยากให้ความโกรธเกิดขึ้น ก็เป็นสมุทัย)

ขั้น ๕ เป็นทุกข์

ความอยากที่เกิดขึ้นบนอารมณ์ที่มาปรากฏกับขั้น ๕ ความอยากชนิดนี้เป็นสมุทัย เมื่อเรากำหนดรู้ทุกข์อยู่

นี่คือความโกรธ

ความโกรธกำลังเกิดขึ้นกับจิต

จิตกำลังเกิดความโกรธ

ความโกรธกำลังปรุงแต่งจิต

จิตกำลังถูกความโกรธปรุงแต่ง

จะไม่สร้างความอยากในขณะนั้น ความอยากดับไป ก็เป็นภาวะของนิโรธ นิโรธ คือภาวะของการดับไปของสมุทัย การกำหนดรู้ทุกข์จะละสมุทัยไปในตัว และเห็นภาวะการดับของนิโรธ คือการดับไปของสมุทัยในแต่ละครั้ง การทำอย่างนี้คือการเจริญอริยมรรค อริยมรรคจะทำหน้าที่ในการละสลักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสัสฬพตปราคามาส ฉะนั้น เมื่อจิตว่างแล้วให้ไปกำหนดรู้ขั้น ๕ บนอารมณ์ที่กระทบกับจิตในแต่ละวัน กระทบจริงๆ นี่แหละ และเกิดเรื่องราวเหล่านั้นจริงๆ แล้วกำหนดลงสู่อริยสัจ จับลงขั้นลงสู่อริยสัจให้ได้

โยม : พระพุทธรูปบนหิ้งต้องมีดอกไม้และน้ำตลอด
ไหมคะ

พระอาจารย์ : พระพุทธเจ้าเคยตรัสไว้ว่า อานนท์เธอเห็น
ดอกปาริฉัตตกะที่เทวดาโปรยลงมาจากสวรรค์หรือไม่ เพราะ
ดอกไม้จะมีอยู่บนสวรรค์เท่านั้น ไม่มีอยู่บนโลกมนุษย์ เธอ
เห็นดอกมณฑารพที่เหล่าเทวดาโปรยลงจากบนสวรรค์นั้น
หรือไม่ พระอานนท์ตอบว่า เห็นพระเจ้าข้า นั่นคือเขาโปรย
ดอกไม้ลงมาบูชากายตถาคต เธอเห็นดอกต้นรังร่วงหล่น
โปรยปรายมาที่ร่างตถาคตหรือไม่ นั่นก็เหมือนกัน รุกขเทวดา
เขาต้องการบูชาตถาคต อานนท์ การบูชาตถาคตด้วยสิ่งเหล่านี้
ไม่ได้ชื่อว่าเป็นการบูชาตถาคตอย่างแท้จริง บุคคลใดก็ตาม
ที่ปฏิบัติบูชา บุคคลผู้นั้นได้ชื่อว่าเป็นการบูชาตถาคตอย่างแท้จริง
ตอบอย่างนี้แหละ ตัดสินใจเอาเองว่าจำเป็นหรือไม่จำเป็น

โยม : ปฏิบัติมา ๒ เดือนค่ะ ระลึกถึงพระรัตนตรัย
ท่องธำมตุฯ ทักอารมณ์ ชีวิตดีขึ้น แล้วบอกให้สามีฟัง เขาบอก
ว่าไม่ต้องมาบอก เพราะเดินคนละสาย คือเขาชอบสะสม
พระเครื่องมาก หמדเงินเป็นล้านแล้วค่ะ จะวางใจอย่างไรดีคะ
ตอนนี้อยากจะเลิกกับสามีแล้วค่ะ

พระอาจารย์ : ใจเย็นๆ ให้ปฏิบัติต่อสิ่งที่ขัดใจต่อไปเลย
ยกระดับตัวเองขึ้นไป อ้อ...เราติดตรงนี้ เราจะแก้จิตตรงนี้

ซัดใจกับเขาเพราะใช้ความอยากของเราไปสร้างความต้องการบนชีวิตของเขา ซึ่งเขาไม่ได้มีความอยากในแบบเดียวกับเรา หมายถึงเราไปเอาความอยากของตนไปควบคุมชีวิตเขา เราเองนั่นแหละที่ผิด ต้องแก้ไข ชีวิตเขาก็เป็นชีวิตเขา เขาจะห้อยพระเครื่องเต็มคอเท่าไรก็เป็นเรื่องของเขา เขาไม่ได้มาห้อยคอเรา ก็ไม่เป็นไร ดีแล้วที่เขาไม่ชักชวนเราไปเป็นแบบเดียวกันกับเขา ให้คิดอย่างนี้

โยม: ขอพระอาจารย์สาธยายเรื่องกามราคะครับ ผมอยากทราบเรื่องกามราคะโดยละเอียด กามราคะเป็นอย่างไร และจะทำอย่างไรให้กามราคะจางคลาย

พระอาจารย์ : กามราคะ เป็นคำกลางๆ แตกต่างจากคำว่า กามารมณ กามารมณเป็นเรื่องของความรู้สึกทางกาม แต่กามราคะเกิดได้กับทุกเรื่อง สายตาที่มองเห็น เห็นสิ่งที่เราพึงพอใจก็เป็นกามราคะ หูได้ยินเสียงที่เราต้องการและพึงพอใจก็เป็นกามราคะ กลิ่นที่เราพึงพอใจก็เป็นกามราคะ ลิ้นลิ้มรสแล้วถูกใจในรสชาติอาหารก็เป็นกามราคะ กายสัมผัสที่พึงพอใจกับตัวเองก็เป็นกามราคะ อารมณ์ที่มีผลกับใจและเป็นผลคือความสุขก็เป็นกามราคะ ฉะนั้น กามราคะเกิดได้กับทุกเรื่องที่อยู่ในข้างของความพึงพอใจ น่ารักใคร่ น่าปรารถนา น่ายินดี อันนี้เรียกกามราคะ ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ชนิดคือ วัตถุกาม และกิเลสกาม

วัตถุกาม คือ วัตถุเป็นที่ตั้งแห่งความน่รักใคร่ นำพึงพอใจ นำปรารถนา นำยินดี กิเลสกาม คือ กิเลสอันก่อให้เกิดความน่รักใคร่ นำพึงพอใจ นำปรารถนา นำยินดี ซึ่งมีอยู่ ๒ ส่วน พระอาจารย์เคยกล่าวว่า เราจะแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มอารมณ์ กับกลุ่มอัสวกิเลสอยู่ภายในที่แสดงออก ซึ่งอัสวกิเลสนี้ต้องอาศัยอริยมรรคจึงจะกำจัดมันได้ ถ้าพึ่งตัวเราไม่สามารถกำจัดมันได้เลย ฉะนั้น สิ่งที่เราจะพอแก้ไขได้คือระวังไม่ให้สร้างกามราคะจากสิ่งที่เรามองเห็น ได้ยิน ตมกลิ่น ลิ้มรส รับสัมผัส แต่ตัวข้างในจิตนี้ต้องแก้ด้วยอริยมรรคเท่านั้น ซึ่งต้องเจริญอริยมรรคขึ้น คือการเห็นอริยสัจ จึงจะแก้ไขได้

โยม : ครั้งก่อนพระอาจารย์สอนว่าให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย ท่องธาคฯ และ พิจารณากาย ๖ ชั้นตอน ไปฝึกมาแล้วปรากฏว่า ตอนที่ฝึกรู้สึกว่าการพิจารณากาย ๖ ชั้นตอนไม่ชัดคะ เช่น เวลาดูโครงกระดูก ยังไม่ชัด ยังเป็นคำท่องของเราอยู่ คือ ภาพไม่ชัด ตอนที่ฝึกพิจารณากาย ๖ ชั้นตอน คือตอนนั่งสมาธิ แล้วก็หลับตา และพิจารณาตามไปด้วย แล้วอีกอย่างหนึ่ง เช่น ตอนกลางวันพระอาจารย์สอนให้ดูอารมณ์จนกว่าจะดับ เวลาโกรธก็ให้สัมผัสความรู้สึกโกรธดูอารมณ์ไปจนกว่ามันจะดับ การตั้งอยู่และดับไป ตรงนี้รู้สึก

ว่าชัดเจนกว่า เราบู๊สึกว่าเราดูได้ เราเห็นอารมณ์ ดูความรู้สึกตัวเอง ขอกราบเรียนถามพระอาจารย์ว่า ในสิ่งที่ปกติรู้สึกว่าคุณตรงนี้ชัด ก็กับการดูกายแล้วพิจารณา ๖ ขั้นตอน แล้วมันไม่ชัด เราควรจะดูทั้ง ๒ อย่างเหมือนเดิมใหม่ หรือเราจะฝึกเพียงแค่อ่างใดอ่างหนึ่งคะ

พระอาจารย์ : ฝึกพิจารณากาย ควรจะฝึกพิจารณาผ่านการเดินมากกว่าการนั่ง แล้วการพิจารณากายไม่ได้พิจารณาเพื่อให้เห็นภาพ แต่ให้เข้าใจเนื้อเรื่องในการพิจารณา ตั้งแต่ขั้นตอนที่ ๑ ถึงขั้นตอนที่ ๖ การที่ทำให้จิตเข้าใจเนื้อเรื่องของแต่ละขั้นตอน เพื่อให้จิตได้เกิดการเรียนรู้อย่างตามความเป็นจริง

ความรู้มีอยู่ ๒ อย่างที่เราต้องรู้ คือ รู้กาย กับรู้จิต การเห็นการเกิด-ดับ เป็นการเห็นจิต หรือเห็นนามเกิด-ดับ ในการรับอารมณ์แต่ละครั้ง แต่ถ้าความรู้ในเรื่องของกายยังไม่พอ อวิชชายังมีที่อาศัย เพราะมันอาศัยความไม่รู้เกิด ก็ยังจะสามารถให้เกิดการยึดได้อยู่ ในจิตอาจจะไม่ทำให้อวิชชาทำหน้าที่เมื่อเรารู้เท่าทันต่อการเกิด-ดับของจิตแล้ว แต่มันทำหน้าที่บนกายอยู่ เมื่อใดก็ตามที่ยังไม่สามารถรู้แจ้งในกาย อริยมรรคที่เป็นตัวมรรคจริง ๆ จะยังไม่เกิด จะต้องรู้แจ้งในกายด้วย

ฉะนั้น การพิจารณาร่างกาย ไม่แนะนำให้นำ แต่ให้เดิน จะดีกว่า จะรู้ชัดกว่า และชัดที่การพิจารณา ไม่ใช่ชัดที่ภาพ ไม่ต้องการให้เห็นภาพ ตัดประเด็นเรื่องนี้ออกไปเลย ให้เห็นชัดที่เนื้อเรื่องเนื้อหาว่า ความเป็นจริงของร่างกาย เมื่อร่างกายตายแล้ว แสดงออกเป็นจริงอย่างนี้หรือไม่ หมดลมหายใจ แล้วเราสามารถควบคุมร่างกายได้หรือไม่ พอร่างกายไม่มีใครควบคุม หรือไม่มีภาวะความมีชีวิตดำรงอยู่ ร่างกายจะเป็นอย่างไร ความเป็นจริงที่แสดงออกทุกร่างก็เหมือนกันหมด คือ บวม พอง ชื่นอืด เขียวช้ำ ตาถลน ลิ้นจุกปาก แบบเดียวกันเลย นี่คือสัจจะ จนเห็นการสลายลงไปเป็นดิน น้ำ ไฟ ลม การพิจารณาด้วยเนื้อเรื่องอย่างนี้ จะทำให้จิตได้เข้าใจกว่า การที่จะไปเห็นภาพ การเห็นภาพจิตจะไม่มีทางเข้าใจ

โยม : ก็คือฝึกต่อทั้ง ๒ ทางเหมือนเดิม

พระอาจารย์ : ใช่ เพราะ ๒ อย่างนี้จะเป็นตัวประกอบกันทำให้อริยมรรคเกิด

ขออนุโมทนากับทุกคนที่มาร่วมทำอาสาฬหบูชาตั้งแต่เช้าจนถึงเวลานี้ ขอบุญกุศลทั้งหมดทั้งปวงที่เกิดขึ้นในวันนี้ จงมีฤทธิ์มีอานุภาพมลายสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายทั้งปวง ออกไปจากชีวิตของพวกเรา จงดลบันดาลสิ่งดี ๆ เข้ามาสู่ชีวิต หนุนนำ

ญาติโยมทุกท่านให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง พ้นจากความ
เดือดร้อนทั้งปวง พ้นจากเวรภัยทั้งปวง ปราศจากภยันตราย
ทั้งหลายทั้งปวง มีสติปัญญารู้แจ้งในอริยสัจธรรม เพื่อความ
สิ้นทุกข์โดยชอบ ประสบความสุขความเจริญตลอดกาล
ปัจจุบัน และเบื้องหน้าทุกท่าน เทอญ

สาธุ สาธุ สาธุ

ปรีวัฏณี ๓ อากาโร ๑๒

การสร้างองค์ความรู้ในจิตนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะว่าจิตขาดความรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน วัฏสงสาร แห่งการเวียนว่ายตายเกิดมีอวิชชา คือ ความไม่รู้ ครอบงำ จิตใจเรามาโดยตลอด โอกาสที่จะทำให้จิตเกิดความรู้ นั้น เป็นสิ่งที่ยากมาก เพราะกาลแห่งยุคสมัยในแต่ละยุค แต่ละ สมัยนั้น การที่เราจะได้พบกับหลักคำสอนอันเป็นสัจจะ แล้ว สัจจะนั้นจะสร้างความรู้ขึ้นบนจิตใจของเรานั้น จะต้องเกิด หรืออยู่ในยุคของพระพุทธศาสนา

กาลเวลานี้ เป็นเวลาแห่งความมีอยู่ของพระพุทธศาสนา ก็คือความมีอยู่ของหลักคำสอน คำว่า ความมีอยู่ของหลัก คำสอน หมายถึง ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงรู้แจ้งแล้วนำมา บอกสอน แล้วคำสั่งสอนนั้นมีจุดประสงค์เดียว คือการสร้าง ความรู้อยู่บนจิตใจเรา เราไม่รู้กาย พระพุทธเจ้าก็ทรงสอน ให้เราารู้กาย เราไม่รู้จิต พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้เราารู้จิต เราไม่รู้ในเรื่องใด ๆ พระพุทธเจ้าก็สอนให้เรารู้ในเรื่องนั้น ๆ

ความรู้เป็นสิ่งที่แก้ไขความหลงได้เป็นอย่างดี ไม่มีสิ่งใดเลยในโลกธาตุนี้ที่จะสามารถทำจิตของเราให้คลายออกจากความหลงได้ นอกจากความรู้ และความรู้นั้นก็จะต้องเป็นความรู้ที่พิเศษ เรียกว่า พุทธะ

พุทธะ เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดการตื่น รู้ เบิกบานขึ้นมา บนจิตใจ จิตใจที่ไม่มีความตื่น ไม่มีความรู้ ไม่มีคามเบิกบาน ก็อยู่กับความหลับใหล ตื่นด้วยอำนาจของสติธรรม รู้ด้วยอำนาจของญาณและปัญญา เบิกบานด้วยอำนาจของวิมุตติธรรม จิตใจที่เบิกบานเพราะหลุดพ้นแล้วจากความมืดบอด คือกิเลสทั้งหลายที่ครอบงำใจ สิ่งเหล่านี้จะต้องอาศัยการอบรมในหลักธรรมคำสั่งสอนให้จิตเรารับรู้ รับทราบ รับฟัง ในสิ่งที่เป็นสัจจะ เพราะจิตคอยรับฟังแต่สิ่งที่ไม่ใช่สัจจะ และคล้อยไปตามสิ่งที่ไม่ใช่สัจจะอยู่เสมอ การปักใจหลงเชื่อ สิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เป็นไปตามหลักสัจจะ เป็นสิ่งที่จิตเราคุ่นเคยมาเป็นอย่างดี

ฉะนั้น การอบรมใจของเราให้อยู่ในข้างของสัจจะหรือความจริง แรก ๆ จิตอาจจะยังไม่สามารถยอมรับได้ แต่การอบรมแล้วอบรมอีก ฟังแล้วฟังอีก ศึกษา ยอมรับ ประพฤติ ปฏิบัติตาม ไตร่ตรอง พิจารณา ใคร่ครวญทางด้านสัจจะ

อยู่เสมอ ความจริงก็จะค่อยๆ ปรากฏ ความรู้ก็จะแก้ไข ความหลงผิดในจิตใจได้ ความหลงผิดทั้งหมดที่นำไปสู่ทุกข์ หรือโทษบนชีวิตและจิตใจของเรานั้น ไม่ได้เป็นความหลงผิดจากสิ่งอื่นใดเลย แต่เป็นความหลงผิดในกายและในจิตของเราเอง จึงเป็นความจำเป็นที่เราจะต้องมาสร้างความรู้ อยู่บนกายและบนจิตของเรา ที่เรียกว่า รูปกับนาม กายก็ถูก อธิบายไว้แล้วว่าประกอบไปด้วยธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม จิต ก็ถูกอธิบายไว้แล้วว่าประกอบไปด้วย เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

การกำหนดรอบรู้ในรูป

ส่วนของกายที่จิตยังไม่รู้ อันเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ กายยังทรงอยู่ หรือมีอยู่ หรือประกอบกันอยู่ว่าเป็นกาย ก็คือ เส้นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด และอื่น ๆ อีกที่ประกอบรวมกัน เป็นกาย ทั้งหมดทั้งหมดเหล่านี้ จิตยึดจับส่วนรวมหรือว่า ผลรวมของกายที่ประกอบรวมกันอยู่ว่า นี้เป็นกาย แต่เมื่อแยก ส่วนแห่งกายออกไปแต่ละส่วนๆ ความเป็นกายก็จะหายไป จิตไม่เคยรับรู้รับทราบในส่วนของกายที่ถูกแยกออกจากกัน อวิชชาจึงปกปิดและทำหน้าที่ให้ค้นหาและอุปาทานหลง

ยึดจับด้วยแรงแห่งความอยาก ความอยากที่มีอุปาทานเกิด
 ร่วมด้วยเสมอจะสร้างภพในร่างกายนี้ ภพในกายนี้ก็จะก่อให้เกิด
 เกิดมีกายใหม่ในการก่อเกิดในภพใหม่ ฉะนั้น การทำลายภพ
 คือ ทำลายความไม่รู้บนร่างกายของเรานี้ เมื่อเราไม่รู้ร่างกาย
 ตามความเป็นจริง ก็ปฏิบัติในการรู้เพื่อจะให้ทราบกายนี้ตาม
 ความเป็นจริง

การปฏิบัติเพื่อให้เกิดการรู้จักกายตามความเป็นจริง
 เป็นการปฏิบัติด้วยการพิจารณา ทุก ๆ การพิจารณาล้วนแล้ว
 แต่เป็นการถอดถอนความหลงผิดออกจากจิต เมื่อถอดถอน
 ความหลงผิดออกจากจิตได้ จิตก็จะไม่ยึดจับด้วยอำนาจ
 แห่งตัณหาและอุปาทาน เมื่อไม่มีอำนาจของตัณหาและ
 อุปาทานไปยึดจิต การสร้างภพด้วยตัณหาและอุปาทานนั้น
 ก็ไม่สามารถสร้างได้ กายก็เป็นสักแต่ว่ากาย ผม ขน เล็บ ฟัน
 หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ฯลฯ ที่เป็นอยู่ประกอบรวมกัน ก็ถูกรับรู้
 ผ่านกระบวนการการพิจารณาด้วยความรู้ในภายใน ความรู้
 ในภายในจะบอกเราเสมอว่า กายนี้เป็นเพียงแค่ว่า ดิน น้ำ ไฟ
 ลม ตามธรรมชาติ ตอนนี้อย่างประกอบรวมตัวกันอยู่เพราะยังมี
 เหตุปัจจัยทำให้ทรงอยู่ เป็นอยู่ ดำรงอยู่ แต่เมื่อสิ้นเหตุ-
 ปัจจัยแห่งการเป็นอยู่ ดำรงอยู่ สืบต่อไปได้อยู่ มันก็จะสลาย
 กลายเป็น ดิน น้ำ ไฟ ลม ตามสัจจะ การที่เราจะไปรับรู้

การสลายของร่างกายว่าเป็น ดิน น้ำ ไฟ ลม ในวาระสุดท้ายนั้น เราไม่เกิดปัญญารับรู้ในขณะนั้น และก็ไม่มีทางที่จะเกิดความรู้ได้ทัน การที่จะรู้ได้ต้องรู้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่และมีกายให้เราได้ปฏิบัติ เพื่อที่เราจะรู้ว่ากายแยกออกส่วนแห่งความเป็นธาตุอย่างไร

เมื่อเราพิจารณาร่างกายอยู่เสมอ ร่างกายที่ถูกพิจารณา ก็เป็นที่ตั้งแห่งการสร้างความรู้ขึ้น การที่มีความรู้เกิดขึ้นบนจิต แต่ละครั้งแต่ละหน จะทำให้ความหลงที่เคยยึดจับด้วยอำนาจแห่งตัณหาและอุปาทานนั้นหายไป ตรงนี้แหละคือโอกาสที่เราจะได้สลัดออกจากวงจรแห่งความทุกข์ พอเวลาความทุกข์เกิดขึ้นที่กาย จิตก็เป็นทุกข์ไปพร้อม เพราะจิตเป็นผู้ยึด เมื่อจิตยึดกาย ความทุกข์ที่มาอาศัยกายเกิดขึ้นจึงถูกยึดความทุกข์นั้นไปพร้อม

ฉะนั้นแล้ว การพิจารณาแยกร่างกายออกเป็นส่วนแห่งธาตุ จะช่วยทำให้จิตเกิดความรู้ในการที่จะไม่ยึดจับว่ากายนี้เป็นตน เมื่อมีทุกข์เกิดขึ้นบนกาย ก็ทุกข์เฉพาะกาย แต่ไม่ส่งผลกระทบต่อใจที่เป็นผู้ยึดอยู่

การกำหนดรอบรู้ในเวทนา

แม้จิตจะพิจารณาร่างกายจนเกิดความรู้แล้ว วางการยึดมั่นถือมั่นกายได้แล้ว แต่จิตยังหลงตัวจิตเอง จิตที่หลงตัวจิตเองเพราะเข้าใจจิตนั้นโดยความเป็นตน ด้วยทิฏฐิ คือความเห็น ไม่ว่าจะความรู้สึกใดๆ จะเป็นสุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม ไม่สุขไม่ทุกข์ก็ตามที่เกิดขึ้น จิตก็จะยึดจับสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์อันนั้น การที่จิตยึดจับสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ ที่ปรากฏจึงเป็นผู้เข้าไปรับผลแห่งสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ ในขณะที่เวทนาหรืออาการนั้นแสดงออกมา เมื่อเวทนาเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถควบคุมให้เกิดขึ้นกับตัวเราได้ เช่น เราต้องการให้สุขเวทนาเกิดขึ้นตลอดทั้งวันในวันนี้ ไม่มีใครสามารถควบคุมให้เวทนาดังอยู่ ตั้งอยู่ เป็นอยู่และรองรับอำนาจผลให้เราได้เสวยสุขนั้นตลอดวัน สุขเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง ทุกข์เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่มาเกี่ยวข้อง สุขเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่เสมอ ทุกข์ก็เปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่เสมอ

การมีความเห็นจากจิตที่เข้าไปยึดจับสุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม ไม่สุขไม่ทุกข์ก็ตามว่า ส่วนนี้เป็นของตน จิตก็จะได้รับความสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ และในระหว่างที่รับสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์นั้นก็สร้างแรงอยากและอุปาทานในสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์

ขึ้นมาด้วย แรงอยากนั้นก็เป็นตัวทำงานหรือทำหน้าที่เกิดร่วมสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ ด้วยการดึงสุขไว้ ปฏิเสธความทุกข์ออก และไม่รู้จักไม่สุขไม่ทุกข์ว่า ขณะที่ไม่สุขไม่ทุกข์นั้นตนเองเป็นอย่างไร

ฉะนั้น ตัณหา คือ ความอยากที่พยายามรักษาสุข และ ผลักความทุกข์ออก ตัณหาที่ทำหน้าที่ประกอปร่วมกันกับจิต ในเวลานี้ย่อมมีแรงยึด คือ ตัวอุปาทานเกิดร่วมเสมอ อยากอะไรก็ยึดอันนั้น ทั้งอยากและทั้งยึดนี้ก็ยิ่งก่อให้เกิดภพอยู่ ฉะนั้น การก่อกำให้เกิดภพจึงแบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนกาย กับส่วนจิต

ส่วนกายเราถอดถอนออกจากการยึดมั่นถือมั่นโดยการ พิจารณาร่างกายย่ำ ๆ ซ้ำ ๆ ไม่ให้การหลงยึดจับกลายเป็น ตัณหาและอุปาทานในการยึด ภพทางกายก็จะมี เหลือแต่ ภพทางจิต คือ กลุ่มนามธรรม กลุ่มนามธรรมเหล่านี้ถ้ายังเป็น ภพอยู่ ก็ยังมีทุกข์อยู่ เมื่อยังมีทุกข์อยู่ ก็ยังไม่ได้ชื่อว่าเป็น ผู้พ้นจากความทุกข์ ฉะนั้น สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม ไม่สุขไม่ทุกข์ ก็ตาม เมื่อเกิดขึ้นแล้ว เราก็ต้องพิจารณาสุข ทุกข์ ไม่สุข ไม่ทุกข์นั้น ผ่านความเห็นในการเกิดและการดับของเวทนา คือ สุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ ที่เกิดขึ้นนั้น สุขเกิดขึ้นก็กำหนดรู้ว่า

นี่คือความสุข

ความสุขกำลังเกิดขึ้นกับจิต

จิตกำลังมีความสุข

ความสุขกำลังปรุงแต่งจิต

จิตกำลังถูกความสุขปรุงแต่งอยู่

ทุกข์เกิดขึ้นก็ให้กำหนดรู้ว่า

นี่คือความทุกข์

ความทุกข์กำลังเกิดขึ้นกับจิต

จิตกำลังมีความทุกข์

ความทุกข์กำลังปรุงแต่งจิต

จิตกำลังถูกความคิดปรุงแต่งอยู่

เมื่อกำหนดพิจารณารอบรู้แบบนี้ย้ำ ๆ ซ้ำ ๆ บุคคลผู้กำหนดรอบรู้เวทนาอันเป็นสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ที่เกิดขึ้นและดับไปได้ บุคคลผู้นั้นย่อมทำลายความหลง อทุกขมสุขเวทนา แม้มีอยู่ในระหว่างนั้น ก็จะเป็นอทุกขมสุขเวทนาที่ไม่มีอวิชชานุสัยจะนอนเนื่อง เพราะถ้าเราไม่พิจารณาเห็นสุขเกิด-ดับ ราคานุสัยจะนอนเนื่อง ถ้าไม่พิจารณากำหนดรู้ทุกข์เวทนาเกิด-ดับ ปฏิฆานุสัยจะนอนเนื่อง เมื่อกำหนดรู้ความเกิดความดับอยู่ แม้จิตนั้นจะเป็นอทุกขมสุขเวทนา ก็จะไม่

อวิชชานุสัยนอนเนื่อง เพราะอวิชชานุสัยจะนอนเนื่องใน
อหุขมสุขเวทนาจึงต่อเมื่อไม่ได้กำหนดรู้ความเกิดความดับ

พระพุทธองค์จึงตรัสการละสักกายทิฏฐิผ่านเวทนาใน
อหุขมสุขเวทนาว่า บุคคลใดก็ตาม เมื่อเสวยอหุขมสุข-
เวทนาแล้ว ไม่ได้กำหนดรู้ความเกิดความดับในระหว่างนั้น
สักกายทิฏฐิย่อมครอบงำได้ ฉะนั้น หากเรากำหนดรู้ความเกิด
ความดับของสุข ทุกข์ อยู่ในเวลานั้น อหุขมสุขเวทนาจึงจะ
ไม่มีอวิชชานุสัยนอนเนื่อง เมื่อไม่มีอวิชชานุสัยนอนเนื่อง สุข
ก็ตาม ทุกข์ก็ตาม ไม่สุขไม่ทุกข์ก็ตาม ที่บุคคลกำหนดรอบรู้อยู่
ย่อมเป็นไปเพื่อการละอนุสัยได้ อนุสัยที่ถูกละได้ย่อมก้าวข้าม
โอชะได้

พระพุทธองค์จึงตรัสไว้ในเวทนาว่า บุคคลรอบรู้ในสุข-
เวทนาเพื่อละราคานุสัย บุคคลที่รอบรู้ในทุกข์เวทนาเกิด-ดับ
อยู่ ย่อมละปฏิฆานุสัยได้ บุคคลผู้รู้ความเกิดความดับของ
อหุขมสุขเวทนาอยู่ ย่อมละอวิชชานุสัยได้ บุคคลผู้ละอนุสัย
ในเวทนาทั้งสามได้ ย่อมสามารถก้าวข้ามโอชะได้ คำว่า
ก้าวข้ามโอชะ หมายถึง เข้าพระนิพพานได้ แม้เวทนาอย่างเดียว
อันบุคคลกำหนดรอบรู้พิจารณาเห็นความเกิดและความดับ
แล้วละอนุสัยได้ เป็นข้อปฏิบัติทางจิตอย่างหนึ่งที่จะทำให้เรา
หลุดพ้น

การกำหนดรอบรู้ในสัญญา

แต่ถ้าหากกำหนดพิจารณาเวทนาแล้ว ยังไม่สามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้ ให้กำหนดรอบรู้สัญญาชั้นร คือ เรื่องราวแห่งการจดจำ แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ

ลักษณะของการจำในส่วนที่เป็นปัจจุบัน เรียกว่า การกำหนดหมาย หมายไว้เพื่อที่จะจำ

สัญญาชั้นรในลักษณะที่เป็นอดีต ก็คือ เรื่องราวที่ถูกจดจำไว้แล้ว คือ หมายไว้เพื่อจำ เรื่องราวที่ถูกจำไว้ั้นผุดปรากฏขึ้นมาทางจิตอีกครั้งหนึ่ง ก็คือ สัญญาชั้นรในอดีต

การหมายไว้เพื่อที่จะกระทำ เรียกสัญญาชั้นรในอนาคต เป็นหมายที่จะกระทำอะไรบางอย่างในอนาคต เป็นสัญญาในอนาคต

เมื่อหมายไว้แบบนี้ในระบบของสัญญาชั้นร สัญญาชั้นรได้อธิบายไว้ว่า ธรรมชาติแห่งการกำหนดหมาย การกำหนดหมายสิ่งที่มีอยู่บนจิตนี้ หากไม่กำหนดรู้สัญญาชั้นรตามความเป็นจริง เราจะยึดจับเรื่องราวที่สัญญาชั้นรกำหนดหมายอยู่ กำหนดหมายในปัจจุบันก็ยึดจับสัญญาในปัจจุบันเป็นจริงเป็นจัง ซึ่งคำว่าปัจจุบันนั้นคือ สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วก็ดับ ถ้าเรา

จะเอาอะไรเป็นจริงเป็นจังในขณะนั้น มันเป็นจริงเป็นจังไม่ได้ เพราะมันเกิดแล้วก็ดับ เช่น เกิดความโกรธ สัญญาไปมันหมายถึงในความโกรธที่เป็นอยู่นั้น เข้าใจความโกรธนั้นว่าเป็นจริงเป็นจัง ทั้งที่ความโกรธนั้นเป็นธรรมชาติที่เกิดแล้วดับ การไปหมายในสัญญาขั้นนี้ จดจำเรื่องราวที่โกรธ จดจำบุคคลที่โกรธ จดจำอารมณ์ที่โกรธ จดจำสภาพที่ทำให้เกิดความโกรธ การจดจำในลักษณะแบบนี้ การหมายอย่างนี้เป็นจริงเป็นจังในเรื่องนั้น จะทำให้ความโกรธนั้นปรุงแต่งจิต และให้ความโกรธส่งผลให้เรามีความทุกข์ ลักษณะของสัญญาขั้นนี้ที่เราไปกำหนดหมายอยู่ โดยที่เราไม่รู้ตัว

นี่คือสัญญาขั้นนี้

สัญญาขั้นนี้กำลังเกิดขึ้นกับจิต

จิตกำลังเกิดสัญญาขั้นนี้

สัญญาขั้นนี้กำลังปรุงแต่งจิต

จิตกำลังถูกสัญญาขั้นนี้ปรุงแต่งอยู่

ถ้าเรากำหนดรู้อย่างนี้ การกำหนดหมายนั้นก็จะเป็นธรรมชาติของการรับรู้ความเกิดความดับของสัญญาขั้นนี้ เรื่องราวที่ล่วงไปแล้ว ละไปแล้ว ดับไปแล้ว ผ่านไปแล้วในอดีต เช่น จดจำเรื่องราวที่เคยโกรธผ่านไปแล้ว ๕ ปีบ้าง ๓ ปีบ้าง

๑ ปีบ้าง ๗ วันบ้าง หรือเมื่อวานนี้โกรธอะไรอยู่ เรื่องราวนั้น ผุดปรากฏขึ้นทางใจ เราก็หลงเป็นจริงเป็นจังกับสัญญาขันธ์ ในการจดจำเรื่องราวเหล่านั้น เมื่อเราหลงเป็นจริงเป็นจังจดจำ เรื่องราวเหล่านั้น ก็เกิดเป็นความโกรธซ้ำขึ้นไปอีก ทั้ง ๆ ที่ ตัวตนของบุคคลที่ทำให้เราโกรธไม่ได้มีอยู่ตรงนั้น แต่เราก็ดึง เอาเรื่องราวของบุคคลเหล่านั้นมาสร้างความโกรธขึ้นบนจิตใจ ของตัวเอง นี่คือการหลงในสัญญาขันธ์ เรียกว่า สัญญาลวง มั่นลวงให้เราหลงเข้าไปยึดจับด้วยอำนาจแห่งตัณหา อุปาทาน ถ้าเราหลงยึดจับด้วยอำนาจของตัณหาและอุปาทานอย่างนี้ ก็ยังก่อให้เกิดภพชาติได้ ผ่านสัญญาขันธ์ตัวนี้

ฉะนั้น สัญญาขันธ์ตัวนี้จึงทำหน้าที่ให้เกิดความทุกข์บน จิตใจเรา ถ้าหากเราพยายามกำหนดรู้สัญญาขันธ์ รู้เท่าทัน สัญญาขันธ์ รอบรู้สัญญาขันธ์ รู้ว่า

นี่คือสัญญาขันธ์

สัญญาขันธ์กำลังเกิดขึ้นกับจิต

จิตกำลังเกิดสัญญาขันธ์

สัญญาขันธ์กำลังปรุงแต่งจิต

จิตกำลังถูกสัญญาขันธ์ปรุงแต่งอยู่

การรอบรู้อย่างนี้ย่ำ ๆ ซ้ำ ๆ อยู่เสมอ สัญญาขันธ์จะ

เป็นสัญญาชั้นที่ถูกรู้ ที่เกิด-ดับ เกิด-ดับ เกิด-ดับ ตัณหา และอุปาทานที่จะคอยอิงอาศัยยึดจับสัญญาชั้นที่เกิดขึ้น ทำหน้าที่ร่วมอยู่บนจิตใจเรากับสัญญาชั้นในขณะนั้น ก็จะ ไม่ก่อให้เกิดกิเลส เมื่อไม่ก่อให้เกิดกิเลส ภพก็ดับได้จาก สัญญาชั้น ก็ไม่มีสัญญาชั้นในภพนั้น ๆ

สัญญาชั้นใด ๆ ก็ตามที่จะกำหนดหมายในอนาคต ที่จะกระทำอะไรบางอย่าง หมายบางอย่างไว้จะกระทำในอนาคต แล้วเราไปหลงยึดจับสัญญาชั้นที่หมายไว้ในอนาคต เป็นจริงเป็นจัง มันหมายความว่าต้องเป็นอย่างนั้น มันหมายความว่า ต้องเป็นอย่างนี้ มันหมายความว่าไม่ให้มันเปลี่ยนแปลง มันหมายไว้ว่าคลาดเคลื่อนจากความเป็นอย่างนี้ไม่ได้ แต่พอคลาด-เคลื่อน สัญญาชั้นที่หมายไว้ผิดไปจากสัญญาที่ตนเอง กำหนดเป็นจริงเป็นจัง ทุกข์ใจอีกในเวลานั้น ชัดแย้งใจอีก ในเวลานั้น เป็นปัญหาทางใจอีกในเวลานั้น เพราะไม่เข้าใจ ว่า สัญญาชั้น คือ สิ่งที่กำหนดหรือหมายในสิ่งที่จะเกิดขึ้น เพียงแต่ว่ายังไม่ได้เกิดขึ้น มันคือการสร้างการกำหนดหมายในการเกิดขึ้น แต่มันยังไม่เกิด แต่เมื่อเราสร้างหมายการเกิดขึ้น ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้น แล้วความจริงของการเกิดขึ้นไม่ได้ เป็นไปตามที่เรากำหนดหรือหมายไว้อย่างนั้น การหมายไว้นี้ คือภพแล้ว ภพ คือ ที่อยู่ หมายความว่า พาเราให้ต้องไปกระทำ

แบบนั้น หรือภาวะที่สร้างความเป็นอย่างนั้น ให้เราต้องทำอย่างนั้น คือ กำหนดหมายไว้ในสิ่งที่จะทำ พอกำหนดหมายในสิ่งที่เราจะทำ มันสร้างความเป็นตัวตนให้เราที่ต้องทำแบบนั้น ในลักษณะแบบนั้น แต่พอความเป็นจริงเกิดขึ้น ไม่เป็นไปตามที่เรากำหนดหมายไว้ ตัวตนที่สร้างไว้ก็เป็นทุกข์ หรือถูกระทบทำให้ทุกข์ โดยที่เราเองก็ไม่เข้าใจจากสัญญาที่เราหมายไว้ในปัจจุบันนี้

ฉะนั้นแล้ว การเรียนรู้สัญญาชั้นนี้จะทำให้เราไม่ทุกข์จากอดีต และไม่ทุกข์ในขณะปัจจุบัน การสืบต่อแห่งภพจากสัญญาชั้นนี้ก็สามารถแก้ไขได้ ด้วยการกำหนดรู้ความเกิดความดับของสัญญาชั้นนี้

การกำหนดรอบรู้ในสังขาร

สังขารชั้นนี้ คือ ความคิด เมื่อใดก็ตามที่สัญญาทำหน้าที่เป็นข้อมูลให้สังขาร คือ ความคิดปรุงแต่ง การปรุงแต่งนี้ทางสังขารชั้นนี้กำหนดไว้ว่า เจตนาปรุงแต่งในรูป เจตนาปรุงแต่งในเวทนา เจตนาปรุงแต่งในสัญญา เจตนาปรุงแต่งในสังขาร เจตนาปรุงแต่งในวิญญูญาณ การที่เจตนาปรุงแต่งในแต่ละเรื่อง ๆ ขึ้นมา ปรุงแต่งในรูปที่เราเคยรับรู้ หรือปรุงแต่ง

เราเองในขณะนี้ อยากให้รูปเราเป็นอย่างนี้ ไม่อยากให้รูปเราเป็นอย่างอื่น อยากให้เวทนาเราเป็นอย่างนี้ ไม่อยากให้เวทนาเราเป็นอย่างอื่น อยากให้สัญญา ความทรงจำ การกำหนดหมาย หรือเรื่องราวทุกเรื่องที่เรามันหมายไว้ให้เป็นอย่างนี้ อย่าให้เป็นอย่างอื่น อยากให้สังขาร คือ ความคิดปรุงแต่งที่เราปรุงแต่งเรื่องนี้ไว้ให้เป็นอย่างนี้ อย่าให้เป็นอย่างอื่น อยากให้การรับรู้ของเรารับรู้ไว้อย่างนี้ ไม่อยากให้รับรู้เป็นอย่างอื่น นอกจากความเป็นอย่างนี้ สังขารขันธ์ทำหน้าที่ปรุงแต่งไว้ แต่จะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงตามที่สังขารขันธ์ปรุงแต่งหรือไม่ ไม่ได้เกี่ยวกับการปรุงแต่งที่กำลังปรุงแต่ง แต่เกี่ยวกับเหตุปัจจัยของเรื่องราวของธรรมชาติ ของสิ่งที่มีมันจะเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน

การกำหนดรอบรู้ในทุกข์

ชีวิตของมนุษย์ มีอยู่ ๒ ด้าน คือ ด้านที่เราควบคุมได้ กับด้านที่เราควบคุมไม่ได้ เราต้องมาทำความเข้าใจและรับรู้ในด้านที่เราควบคุมได้กับด้านที่เราควบคุมไม่ได้ ว่าด้านที่เราควบคุมได้ เราทำตรงนั้นได้ เช่น การกำหนดรู้ เราสามารถทำได้ รู้รูปได้ รู้เวทนาได้ รู้สัญญาได้ รู้สังขารได้ รู้วิญญานได้ เรารับรู้ได้ ในด้านที่เราควบคุมไม่ได้ เช่น ให้รูปเป็นอย่างนี้

อย่าให้รูปเป็นอย่างอื่น ให้เวทนาเป็นอย่างนี้ อย่าให้เวทนา
 เป็นอย่างอื่น ให้สัญญาเป็นอย่างนี้ อย่าให้สัญญาเป็นอย่างอื่น
 ให้สังขารเป็นอย่างนี้ อย่าให้สังขารเป็นอย่างอื่น ให้วิญญาณ
 การรับรู้เป็นอย่างนี้ อย่าให้รับรู้เป็นอย่างอื่น อันนี้เราควบคุม
 ไม่ได้ มันเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน

รูป เป็นตามภาวะการณ์ของมัน จะเจ็บก็เป็นไปตาม
 ภาวะการณ์ของมัน อย่าให้เจ็บเลย ก็ยังเจ็บ เวทนา ให้สุข
 คงอยู่ ให้ทุกข์หายไป ก็ควบคุมไม่ได้ บทที่ความสุขจะเกิด
 ก็เกิดตามเหตุปัจจัยของมัน บทที่ความทุกข์จะเกิด ก็เกิดตาม
 เหตุปัจจัยของมัน ไม่อยากให้ทุกข์เกิดขึ้นเลย อยากให้สุข
 คงอยู่เท่านั้น จะให้สุขคงอยู่เท่านั้น ให้ทุกข์หายไป ไม่มีใคร
 ทำได้ พระพุทธเจ้าก็ทำไม่ได้ สุขเกิดขึ้นก็ให้รู้ อันนี้เราทำได้
 ทุกข์เกิดขึ้นก็ให้รู้ อันนี้เราทำได้ รู้สุข รู้ทุกข์ เราละอนุสัย
 เห็นความเกิดความดับของมัน อันนี้เราทำได้ เมื่อเราทำได้
 ตรงนี้ เราจะถอนออกจากความหลงผิด สัญญาความจำ
 อยากให้ความจำเป็นอย่างนี้ ไม่อยากให้ความจำเป็นอย่างอื่น
 อยากให้ความมันหมายของเราที่มันหมายไว้อย่างนี้ ไม่อยาก
 ให้สิ่งที่เราหมายไว้เป็นอย่างอื่น เราทำไม่ได้ แต่เรารู้ว่า
 นี้คือความมันหมาย สัญญา นี้คือความมันหมายที่เกิดขึ้น
 ตั้งอยู่ แล้วก็ดับไป แปรปรวน มันไม่สามารถเป็นอย่างนั้นตามที่

เราต้องการให้เกิดขึ้น เมื่อเราไม่สามารถควบคุมในสิ่งที่เราจะควบคุมได้ เราก็ไม่ควรควบคุม เพราะเราไม่สามารถควบคุมหรือบังคับอะไรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเราได้ เมื่อเรารู้ว่า เราไม่สามารถควบคุมอะไรที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของเราได้ เราก็กลับมาอยู่กับสิ่งที่เราควรจะทำได้ การที่เราสามารถกลับมาอยู่กับสิ่งที่เราทำได้ คือ การกำหนดรู้ ซึ่งเราทำได้ แต่เราจะทำการกำหนดรู้หรือไม่กำหนดรู้ นี่คือปัญหาของเรา

ฉะนั้น ลักษณะของธรรมะ จะต้องแยกให้ชัดเจนว่า อัสสัมตัตตัง วา คือ ภายใน พหิทธา วา คือ ภายนอก ภายในเราก็มีทั้งควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ ความแก่ควบคุมไม่ได้ ความเจ็บควบคุมไม่ได้ ความตายควบคุมไม่ได้ แต่กำหนดรู้มันได้ เข้าใจมันได้ ทำความรู้จักมันได้ อย่างนี้ จิตก็เหมือนกัน ควบคุมมันไม่ได้ แต่กำหนดรู้มันได้

ภายนอก คือ เหตุปัจจัย บางอย่างควบคุมได้ บางอย่างควบคุมไม่ได้ เราก็ต้องมาเรียนรู้ว่า อันไหนควบคุมได้ อันไหนควบคุมไม่ได้ อะไรควบคุมได้ ที่อยู่ในขอบเขตของเรา เราทำมันได้ มันจะไม่มีปัญหา แต่อะไรก็ตามที่เราควบคุมมันไม่ได้หรือบังคับมันไม่ได้ แล้วเราพยายามจะไปควบคุมและบังคับมัน มันจะเกิดปัญหา เมื่อใดก็ตามที่เราพยายามบังคับในสิ่ง

ที่ไม่เป็นไปตามการบังคับ เรานั้นแหละ จะเป็นผู้ทุกข์กับเรื่องราวเหล่านั้น

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงพยายามสอนธรรมะลงที่ กายกับจิต ให้ความรู้และเข้าใจตามความเป็นจริง การที่พระพุทธองค์ทรงสอนธรรมะลงที่กายกับจิต เพราะตัวธรรมะอยู่ที่นี้ แหล่งธรรมะอยู่ที่กายกับจิต แหล่งแห่งความรู้ทั้งหมดอยู่ที่กายกับจิต แหล่งแห่งสังขารอยู่ที่กายกับจิต หรือเส้นทางที่จะดำเนินก็ดำเนินไปในกายในจิต เพื่อให้เข้าถึงสิ่งที่เรียกว่า พระนิพพาน พระนิพพานก็จะปรากฏ แม้ไม่ได้อยู่ในกายในจิต แต่จะปรากฏให้กายกับจิตนี้ได้รับรู้ได้รับทราบและได้เข้าใจว่า ธรรมชาติแห่งพระนิพพานนั้นสามารถเข้าถึงได้ ด้วยกระบวนการแห่งการดำเนินเป็นไปตามหลักการนี้ กายเป็นที่ตั้งแห่งการเรียนรู้ ก็เรียนรู้ร่างกายตามความเป็นจริง จิตเป็นที่ตั้งแห่งการกำหนดรู้ว่าเป็นของเกิด-ดับ เกิด-ดับ ก็เกิด-ดับ ก็ให้เรียนรู้ตามความเป็นจริง ทั้งกายและจิตทั้งหมดเหล่านี้ พระพุทธเจ้าตรัสชี้ลงมาเลยว่า สังขิตเตนะ ปัญฺจูปาทานักขันธา ทุกขา ว่าโดยย่อ ชั้นที่ ๕ นี้แหละ คือ ตัวทุกข์

เมื่อชั้นที่ ๕ คือ ตัวทุกข์ อริยสัจจึงเข้ามามีบทบาทในการอธิบายให้ว่า เรานี้ คือ ชั้นที่ ๕ ได้ถูกรับรู้ผ่านสติปัญญาในตัวเราว่า เรา คือ ตัวกาย ตัวจิตนี้ คือ ตัวทุกข์ เราจะได้มีสติ

รู้สึกตัวว่า เราคือตัวทุกข์ เมื่อเราคือตัวทุกข์ ฉะนั้น ความทุกข์ จะเกิดกับเราก็ไม่ได้เป็นเรื่องผิด เพราะเราคือตัวทุกข์โดยปกติ เมื่อร่างกายหรือจิตของเราเป็นทุกข์โดยปกติ ก็ให้ทุกข์นั้นเป็น โดยปกติธรรมดาของมัน ถ้าเราไม่รู้จักความทุกข์โดยความเป็น ธรรมดาแล้ว เราจะไม่มีทางจะรู้จักสังขาร และเมื่อเราไม่รู้จัก สังขาร เราจะแสวงหาสังขารจากที่ไหน เพราะสังขาร อยู่ในที่กายกับจิต

จากคำอธิบายในอริยสัจ ซึ่งชี้ให้เราได้เห็นว่าเป็นทุกข์ เพื่อให้เราได้กำหนดรอบรู้ว่าเป็นทุกข์ เรียกว่า ทุกขสัจจะ คำว่า ทุกขสัจจะ คือ ความจริงอันเป็นสังขาร ที่มีอยู่ในเรา หากเราตั้งใจหรือสร้างความเข้าใจภายในตัวเรา ว่า เราจะต้องไม่มีทุกข์ เมื่อใดก็ตามที่ความทุกข์เกิดขึ้น เราจะปฏิเสธ ผลักออก ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น อยากหลีกเลี่ยงจากมัน อยากให้มันหายไป และ ทุก ๆ ครั้งที่เราทำแบบนี้ คือ การสร้างความอยาก และความอยากทุก ๆ ครั้ง คือ สมุทัย และ ทุก ๆ สมุทัย คือ การก่อเหตุแห่งความทุกข์ใหม่จากความทุกข์เดิมที่เรากำลังได้รับอยู่ ตรงนี้คือปัญหาของผู้ปฏิบัติ ที่ไม่ได้เข้าใจว่า เราจะตัดวงจรหรือเงื่อนไขของเหตุนำไปสู่ การก่อทุกข์ใหม่ หรือ ภาพใหม่นั้นจากจุดไหน แท้ที่จริงมาจาก จุดเดียวนี้ คือ การไม่กำหนดรู้ทุกข์ หรือไม่ยอมรับความทุกข์

ฉะนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนขั้นที่ ๕ คือ กายกับใจ ว่าเป็นทุกข์ เพื่อให้เรามีสติรู้สึกตัว เมื่อเรามีสติรู้สึกตัวว่า เราคือ ตัวทุกข์ แก่ก็ทุกข์ เจ็บก็ทุกข์ ตายก็ทุกข์ พลาดพวากก็ทุกข์ เศร้าโศกเสียใจก็ทุกข์ พิรีพีไรรำพันก็ทุกข์ ก็ให้ทุกข์ไปดี แต่เราจะกำหนดรู้โดยความเป็นทุกข์ว่า นี่แหละคือทุกข์ สิ่งนี้คือทุกข์ อิทัง ทุกขัง นี้เรียกว่า ทุกข์

ทำไมจะต้องมาบอกว่า นี่คือทุกข์ เพราะเรารู้อยู่แล้วว่านี่คือทุกข์ ที่จริงเราไม่ได้รู้ทุกข์ แต่กำลังรับผลของความทุกข์ หรือแบกรับความทุกข์อยู่ การที่มาบอกว่า นี่คือทุกข์ มาบอกเพื่อให้เราได้รู้ว่านี่แหละที่ทุกข์อยู่ในเวลานี้ หรือความทุกข์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในเวลานี้ คือสังขจะ เป็นทุกข์สังขจะ

ฉะนั้น การที่จะยอมรับสังขธรรม ต้องยอมรับอยู่ที่นี้ ถ้ายอมรับทุกข์ไม่ได้ เราจะไม่มีทางยอมรับสังขธรรมได้ เมื่อเรายอมรับสังขธรรมไม่ได้ เราจะยอมรับอะไรไม่ได้เลยเพราะนี่คือความจริง เราจะยอมรับแต่สิ่งที่ไม่จริงเข้ามาในชีวิต การที่เรายอมรับความไม่จริงเข้ามาอยู่ในชีวิต มันก็จะดึงเอาแต่เรื่องราวนั้นมาเป็นทุกข์และเป็นปัญหา สาวเรื่องนั้นมา สาวเรื่องนี้มา หยิบเรื่องนั้นมา กอบโกยเรื่องนั้นมา ดึงเรื่องนั้นมากองอยู่บนหัวใจของตนเองให้มีความทุกข์ เผาผลาญจิตใจของตนเองให้มีความทุกข์ ทำอย่างนี้พวกเราก็ยังทำได้

แต่เมื่อมากำหนดว่า สิ่งนี้คือทุกข์ เพื่อละคลายตัณหา เราปฏิบัติกับมันได้ยากมาก เป็นเพราะอะไร เป็นเพราะไม่เข้าใจธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นเพราะไม่พยายามที่จะฝึกฝนพัฒนาจิตใจตนเองให้เข้ามาสู่การกำหนดรู้ ว่าสิ่งนี้คือทุกข์ ไม่ได้ผิดอะไร และไม่อันตรายด้วย เพียงแต่มันกำลังทุกข์อยู่เท่านั้นเอง แล้วการที่มันกำลังทุกข์อยู่ก็ไม่ได้ผิดจากความ เป็นจริง แล้วการที่ไม่ได้ผิดจากความ เป็นจริง ก็ถูกต้องที่ผิด คือ เราไม่ยอมที่จะรู้ว่ามันคือทุกข์

การกำหนดรอบรู้ในสมุทัย นิโรธ มรรค

การที่เรายอมรับทุกข์ได้ จะละเหตุของทุกข์ได้ เมื่อเหตุของทุกข์ถูกละได้ ก็เป็นนิโรธ เมื่อนิโรธปรากฏ นั่นคือมรรค มรรค คือ ผู้ทำหน้าที่ในการกำหนดรู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธ ให้ปรากฏ คือ เห็นการดับของสมุทัยในทุก ๆ คราว และเมื่อใดที่เราจะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวใด ๆ ก็ตามที่เราเข้ามากระทบกับจิต กำหนดรู้ว่า นี่คือทุกข์ นี่คือเหตุของทุกข์ นี่คือความดับของทุกข์ แล้วมรรคจะทำหน้าที่ในการ รู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง

มีเรื่องราวใด ๆ ก็ตามมากระทบผ่านกาย ให้กำหนดรู้ ว่า “นี่ทุกข์ นี่เหตุของทุกข์” คือเวลาที่มีทุกข์เกิดขึ้นกับกาย

มีัตถนาเกิดขึ้นด้วยหรือไม่ ถ้ามีัตถนาเกิดขึ้นในระหว่างนั้น กำหนดไปเลย “นี่คือเหตุของทุกข์” แล้วจะเห็นการดับ หรือ ไม่เห็นการดับก็ไม่เป็นไร กำหนดว่า “นี่คือเหตุของทุกข์” ไว้ อย่างนั้น แต่มันต้องดับแน่นอน แล้วบอกว่า “นี่คือการดับ” ก็จะเกิดมรรคทำหน้าที่ในการรู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง แล้วทำให้มรรคเกิดขึ้น

มีเรื่องใดก็ตามกระทบกับเวทนา เวทนาบีบคั้นอย่างรุนแรง “นี่คือทุกข์” ในขณะที่เวทนาบีบคั้นอย่างรุนแรงแล้ว เรากำหนดรู้ทุกข์อยู่ มีัตถนา แรงผลึก แรงต้าน ปฏิเสธ ไม่อยากให้เกิดขึ้น “นี่คือสมุทัย” ทันทิ พอกำหนด “นี่คือสมุทัย” สมุทัย ถูกรู้จะดับ “นี่คือนิโรธ” ทันทิ พอ “นี่คือนิโรธ” จะเกิดมรรคทำหน้าที่ รู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง

มีอะไรกระทบกับสัญญาขันธ์ เรื่องราวที่ล่วงไปแล้ว ละไปแล้ว ดับไปแล้ว ผุดปรากฏขึ้นทางใจ “นี่คือทุกข์” การกำหนดหมายสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้เพื่อที่จะให้เป็นอย่างนั้นใน สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หมายไว้ มันไว้ สำคัญหมายไว้ว่า ต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่พอมันไม่เป็น “นี่คือทุกข์” ในขณะที่นั้นก็มิเหตุ “นี่คือสมุทัย” แล้วขณะนั้นสมุทัยถูกรู้ ก็ดับไป “นี่คือนิโรธ” มรรคก็จะเกิดทำหน้าที่ รู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธให้แจ้ง

ความคิดใด ๆ ก็ตามที่ปรุงแต่งกาย อยากให้กายเป็น
อย่างนั้นอย่างนี้ ปรุงแต่งเวทนา อยากให้เวทนาเป็นอย่างนั้น
อย่างนี้ ปรุงแต่งสัญญา ดึงเอาเรื่องราวเก่า ๆ ออกมาเติม
ไปหมด “นี่คือทุกข์” ปรุงแต่งสังขาร คือ ปรุงแต่งความคิดตัว
เอง ปรุงแต่งวิญญาณ คือ การรับรู้ ก็กำหนด “นี่คือทุกข์” ใน
ขณะที่กำหนดว่า “นี่คือทุกข์” มีความอยากเกิดขึ้น ก็กำหนด “นี่
คือสมุทัย” เมื่อมีสมุทัยก็ถูกรู้จากการกำหนดรู้ว่า “นี่คือสมุทัย”
ก็จะดับไป เป็นนิโรธ ก็กำหนดว่า “นี่คือนิโรธ” การกำหนดรู้
อย่างนี้จะมีมรรคเข้าไปทำหน้าที่ รู้ทุกข์ ละสมุทัย ทำนิโรธ
ให้แจ้ง แล้วทำมรรคให้เกิดขึ้น หากเราปฏิบัติ ทำการรอบรู้และ
เวียนรอบอย่างนี้ เรียกว่า ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๑๒

ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๑๒ นี้ หากไม่บริสุทธิ์หมดจดเพียงใด
จะไม่สามารถชี้ขาดการเข้าถึงธรรมได้ พระพุทธองค์จึง
ตรัสว่า “เอวณุตติปริวัฏฏ์ ทูวาทสาการัม ยถาภูตัม ฅาณทสฺสนัน
น สุวิสุทฺธัม อโหสิ” ปริวัฏฏ์ ๓ อาการ ๑๒ หากไม่ได้รู้
อย่างบริสุทธิ์หมดจดเพียงใด จะไม่สามารถปฏิญาณตนได้ว่า
เป็นสัมมาสัมพุทธะ

ฉะนั้น ข้อนี้คือความสำคัญในหลักการทางพุทธศาสนา
เราจะอบรมความรู้ใด ๆ มากี่ตาม ทั้งหมดเหล่านั้นนำมาปฏิบัติ

ต่อขั้น ๕ กำหนดรอบรู้ เรียนรู้ และทำความเข้าใจ และพยายามปฏิบัติให้รู้แบบย่ำๆ ซ้ำๆ การทำแบบย่ำๆ ซ้ำๆ อย่าเบื่อหน่าย เพราะนี่คือการเจริญมรรค หากเรารู้ว่านี่คือการเจริญมรรค แล้วมรรคดำเนินอยู่ เรายังจะเจริญไปเรื่อย ๆ จนกว่ามรรคนี้เป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปถึงกระแสพระนิพพาน ซึ่งเราจะสามารถรับรู้ได้ และมองเห็นได้ภายในชีวิตตัวตน ภายกับใจของเรา

พระอาจารย์ใช้เวลาในการให้โอวาทธรรมแต่เพียงเท่านี้ ขออนุโมทนากับทุกท่านที่มีความตั้งใจในการประพฤติปฏิบัติ มีความพากเพียร บุญกุศลใดที่เราได้บำเพ็ญกันมา ตลอดเวลา ตั้งแต่วันแรกจนถึงวันนี้ ขอบุญกุศลทั้งหมดทั้งหมด เหล่านั้นหนุนนำจิตใจของพวกเราให้เกิดสติปัญญา มีดวงตาเห็นธรรม พ้นจากความทุกข์ มีดวงตาเห็นธรรม เข้าถึงกระแสพระนิพพาน ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความสิ้นทุกข์ ขอบุญกุศลทั้งหมดทั้งหมดเหล่านั้นจงหนุนนำจิตใจของพวกเราทุกคนให้เข้าถึงธรรมอันเป็นที่สิ้นทุกข์นั้นด้วยกันทุกท่าน เทอญ

สาธุ สาธุ สาธุ

“อาสาฬหบูชา...

พระพุทธเจ้าทรงแสดงทัศนะต่อโลก
ทัศนะที่ถูกต้องที่มนุษย์โลกควรเข้าใจ
คือ ทัศนะแห่งความจริงในตัวของมนุษย์ หรือ ชั้นที่ ๕ นี้ว่า
สังขิตเตนะ ปัญญาพานักชั้นธา ทุกขา
ทุกคนคือก้อนทุกข์ ทุกคนคือตัวทุกข์
เพราะทุกคนมีความทุกข์อยู่บนตัวของตนเอง
มนุษย์จึงไม่ควรสร้างความทุกข์เพิ่ม
จากความทุกข์เดิมที่มนุษย์มีอยู่”

จารุวณฺโณ ภิกขุ

วัดป่านาโสภณ

บ้านหนองดินดำ ตำบลหนองสามสี
อำเภอเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ